

Страсбург, 5 червня 2025 року

*Неофіційний переклад**

CEPEJ(20025)3

**ЄВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ З ПИТАНЬ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВОСУДДЯ
(СЕРЕЈ)**

ПОСІБНИК З ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ СЛУХАНЬ
Цей Посібник доповнює Керівні принципи СЕРЕЈ щодо відеоконференцій у судових
процесах

*Прийнято на 44-му пленарному засіданні СЕРЕЈ
(Страсбург, 4–5 червня 2025 року)*

* Цей переклад підготовлено відділом міжнародного співробітництва Верховного Суду.

Зміст

I. Вступ	4
II. Організація і проведення дистанційних слухань	5
A. Існування дистанційних слухань за фактом	5
B. Впровадження дистанційних слухань	6
C. Використання дистанційних слухань	7
D. Особливості дистанційних слухань	10
E. Згода сторін чи рішення судді?	11
F. Відгуки від інших органів влади	12
III. Дистанційні слухання в судовій практиці Європейського суду з прав людини (стаття 6 Європейської конвенції з прав людини)	14
A. Загальні принципи щодо дистанційних слухань	14
B. «Законні цілі» дистанційних слухань	14
C. Право на ефективну участь у власному судовому розгляді	15
D. Згода на участь у відеоконференції	16
E. Право бачити / чути та бути побаченим / почутим	16
F. Право захищати себе особисто або через адвоката	16
G. Відсутність захисника	16
H. Спілкування з адвокатом під час слухання	17
I. Заборона нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження	17
J. Висновок	18
K. Показчик згаданої судової практики	18
IV. Добірка передових практик дистанційних слухань	20
A. Удосконалене законодавство (Керівний принцип 1)	20
B. Акцент на доступності (Керівний принцип 5)	23
C. Справи щодо імміграції (Керівний принцип 8)	25
D. Ідентифікація (Керівний принцип 10)	26
E. Публічність і запис (Керівні принципи 12 і 13)	27
F. Свідки та експерти (Керівні принципи 14 і 15)	29
G. Збір доказів (Керівні принципи 16-18)	31
H. Перекладачі (Керівні принципи 19-20)	31

I.	Адекватне державне фінансування та ресурси (Керівний принцип 32).....	33
J.	Максимальне наближення до реального судового засідання (Керівний принцип 33).....	36
K.	Інструкції для учасників (Керівний принцип 35)	37
L.	Гідність і авторитет суду (Керівний принцип 35, кінцева частина)	39
M.	Кібербезпека (Керівний принцип 42)	40
N.	Навчання (Керівний принцип 55)	41
O.	Слухання у змішаному форматі (Основоположні принципи).....	43
P.	Альтернативне вирішення спорів (ABC).....	45
V. Контрольний список для дистанційних слухань		47
A.	Підготовчі заходи	47
B.	Інструкції для учасників	48
C.	Технічні стандарти	49
D.	Проведення реалістичних слухань.....	50
E.	Забезпечення безпеки та надійності	51
F.	Надання технічної підтримки.....	52

I. Вступ

1. Цей Посібник¹ має на меті надати огляд використання дистанційних слухань з урахуванням досвіду держав – членів Ради Європи та інших країн. У ньому представлено виважений і збалансований підхід до інтеграції дистанційних слухань у систему правосуддя, що має забезпечити, аби технологічний прогрес сприяв, а не перешкоджав доступу до правосуддя відповідно до статті 6 Європейської конвенції з прав людини («Право на справедливий суд»). Посібник доповнює *Керівні принципи щодо відеоконференцій у судовому процесі*, ухвалені Європейською комісією з питань ефективності правосуддя (CEPEJ) Ради Європи на її 36-му пленарному засіданні в червні 2021 року.

2. Посібник охоплює практичні аспекти дистанційних слухань і розглядає їхній вплив на основоположні права та судові процедури. У ньому наголошується на необхідності підтримання доброчесності судового розгляду, забезпечення рівної участі всіх сторін, а також захисту прав відповідачів та інших учасників процесу. Посібник містить добірку практик, запроваджених державами в цій сфері, з метою надати всебічний огляд ефективних підходів, наявних викликів і здобутого досвіду. Він адресований політикам і юристам-практикам.

3. Посібник складається із чотирьох розділів:

- i. використання та розвиток дистанційних слухань – через аналіз тенденцій щодо доступності, запровадження та застосування дистанційних слухань в останні роки на основі офіційної статистики, зібраної CEPEJ;
- ii. аналіз відповідної практики Європейського суду з прав людини;
- iii. добірка передових практик за окремими тематичними напрямками, зокрема: гібридні слухання, слухання у справах біженців, електронні докази, забезпечення доступності, чинні національні або регіональні рекомендації;
- iv. підсумковий контрольний список.

¹ Цей Практичний посібник було розроблено на основі проєкту, підготовленого експертами CEPEJ: Марекон Свєрчинським (Польща) та Александром Паланко (Франція).

II. Організація і проведення дистанційних слухань

4. Пандемія COVID-19 призвела до швидкого та масштабного переходу до широкого використання технологій відеоконференцій, що дало змогу проводити судові засідання без фізичної присутності всіх учасників у приміщенні суду. Хоча очні слухання мають залишатися основною формою, дистанційні слухання пропонують значні переваги з погляду доступності та гнучкості.

5. Пандемія також виявила проблеми й потенційні ризики, пов'язані з використанням дистанційних слухань, особливо коли їх впроваджують терміново та без належної підготовки. Відсутність достатніх процесуальних гарантій може поставити під загрозу право на справедливий суд. Тому подальше запровадження дистанційних слухань потребує ретельного аналізу всіх технологічних, процедурних і правових передумов, щоб забезпечити впровадження цього інструменту як безпечного, інклюзивного та ефективного механізму судового провадження.

6. Дані, наведені нижче², ілюструють, як дистанційні слухання використовуються в різних європейських країнах. Вони свідчать про швидкі темпи впровадження та розвитку цієї практики й технологій, а також демонструють деякі проблеми та наслідки, що супроводжують цю трансформацію судових проваджень.

А. Існування дистанційних слухань за фактом

7. Зібрані дані свідчать про широке впровадження можливостей дистанційних слухань у різних видах судових проваджень у більшості європейських країн. У кримінальному судочинстві найбільша кількість країн (35) дозволяє проведення дистанційних слухань, що трохи більше, ніж у цивільних та господарських справах (34). Адміністративні справи мають найнижчий рівень застосування цього механізму: лише 28 країн дозволяють дистанційні слухання, тоді як десять країн прямо забороняють їх. Низькі показники в адміністративних справах частково пояснюються відсутністю окремої адміністративної юрисдикції в деяких країнах. Лише п'ять країн повідомили про неможливість дистанційних слухань у цивільних та господарських справах, десять – в адміністративних і лише дві – у кримінальних. Від семи до дев'яти країн не надали відповідних даних (NA).

8. Деякі держави дозволяють дистанційні слухання лише для певних видів проваджень. Наприклад, Боснія і Герцеговина дозволяє дистанційні слухання виключно у кримінальних справах, тоді як Хорватія, Естонія, Фінляндія, Польща та Іспанія застосовують цей формат у

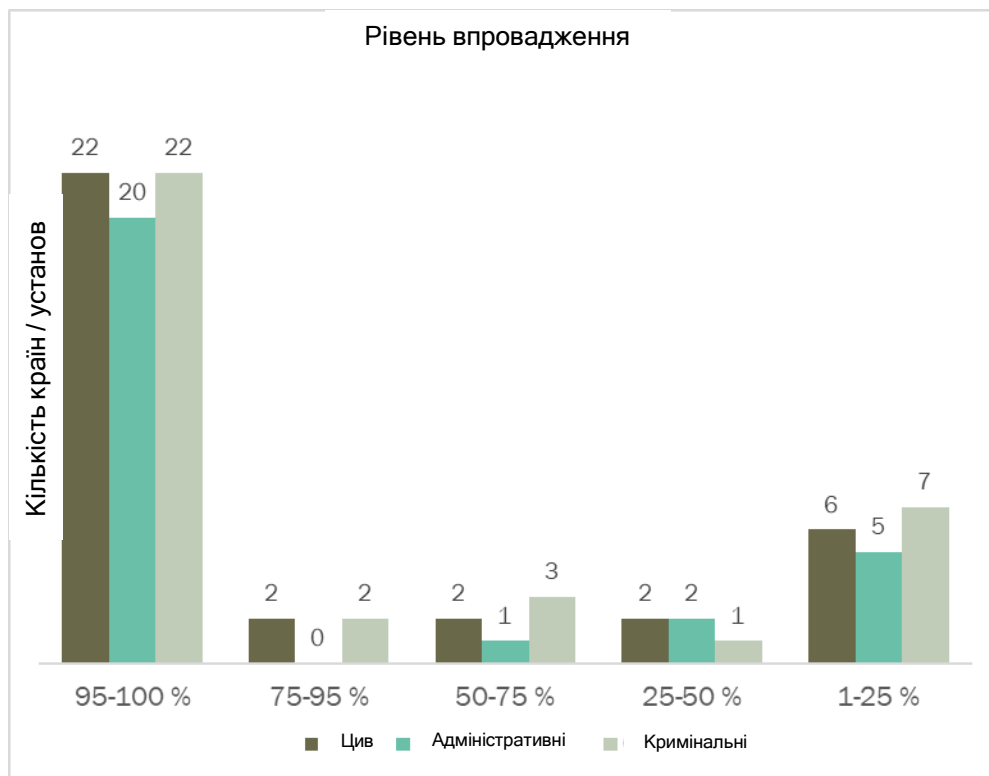
² Дані зібрано за допомогою схеми оцінювання CEPEJ у межах циклу оцінювання 2024 року (за даними за 2022 рік).

всіх видах проваджень.

9. Ці дані показують, що хоча дистанційні слухання вже широко впроваджені в Європі, все ще є суттєві відмінності як між різними типами проваджень, так і між країнами. Особливо варто відзначити більш високий рівень їх використання у кримінальному судочинстві, що свідчить про готовність застосовувати технології навіть у потенційно чутливих категоріях справ.

10. Інформація про наявність дистанційних слухань за країнами та категоріями справ доповнюється даними про рівень впровадження інструментів для дистанційних слухань (рівень впровадження) та фактичне проведення таких слухань (рівень використання) у кожній категорії справ. Обидва показники вимірюються у відсотках від загальної кількості слухань за звітний період.

В. Впровадження дистанційних слухань

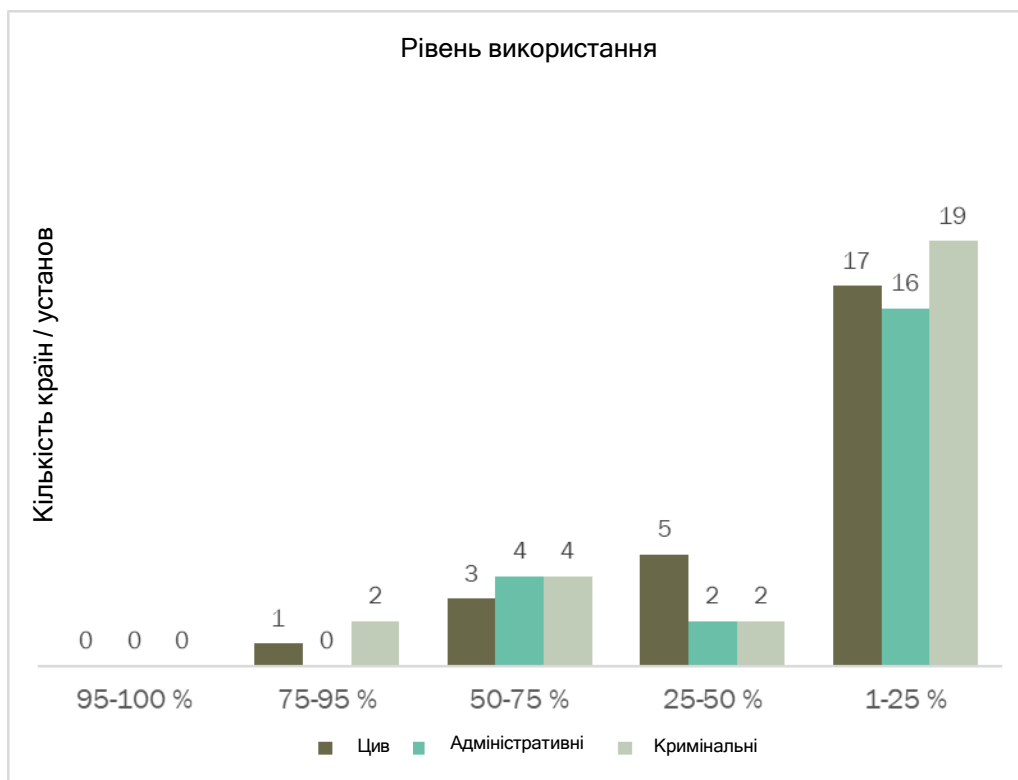

11. Наведена вище діаграма ілюструє рівень впровадження (функціональної наявності) у країнах, де доступні дистанційні слухання. Загалом рівень впровадження дистанційних слухань подібний та досить високий у цивільних, господарських, адміністративних і кримінальних провадженнях.

12. Значна кількість країн (22, 20 та 22 відповідно) досягла майже повного впровадження (95-100 %) у цивільних / господарських, адміністративних та кримінальних судочинствах, що свідчить про їхню чітку прихильність до використання дистанційних слухань.

13. Водночас значна кількість установ все ще має низький рівень впровадження або взагалі не забезпечує доступ до цього інструменту, що вказує на наявність потенціалу для подальшого розвитку та розширення можливостей дистанційних слухань.

С. Використання дистанційних слухань

14. Інша діаграма демонструє рівень використання у країнах, де доступні дистанційні слухання. Вона відображає рівень фактичного застосування дистанційних слухань у різних інстанціях і категоріях справ (цивільних, кримінальних та адміністративних). Цей показник обчислюється як співвідношення кількості проведених дистанційних слухань до загальної кількості слухань, де таке проведення було можливим у звітному році.

15. Логічно, що рівень фактичного використання дистанційних слухань є нижчим, ніж рівень їх впровадження, для всіх типів проваджень.

16. Незважаючи на високий рівень впровадження, фактичне використання дистанційних слухань у багатьох країнах залишається низьким: у більшості випадків у межах 1-25 % для всіх категорій проваджень. Різниця між високими показниками впровадження та нижчими показниками використання є зрозумілою, адже мета полягає не в проведенні всіх слухань дистанційно, а у використанні технології там, де вона найбільш ефективна та виправдана. Ці дані свідчать про значний потенціал для подальшого підвищення рівня використання дистанційних слухань.

17. Кримінальні провадження демонструють дещо вищі показники використання порівняно з цивільними / господарськими та адміністративними справами.

18. Лише невелика кількість країн демонструє високий рівень використання (75-95 %) як у цивільних, так і в кримінальних провадженнях.

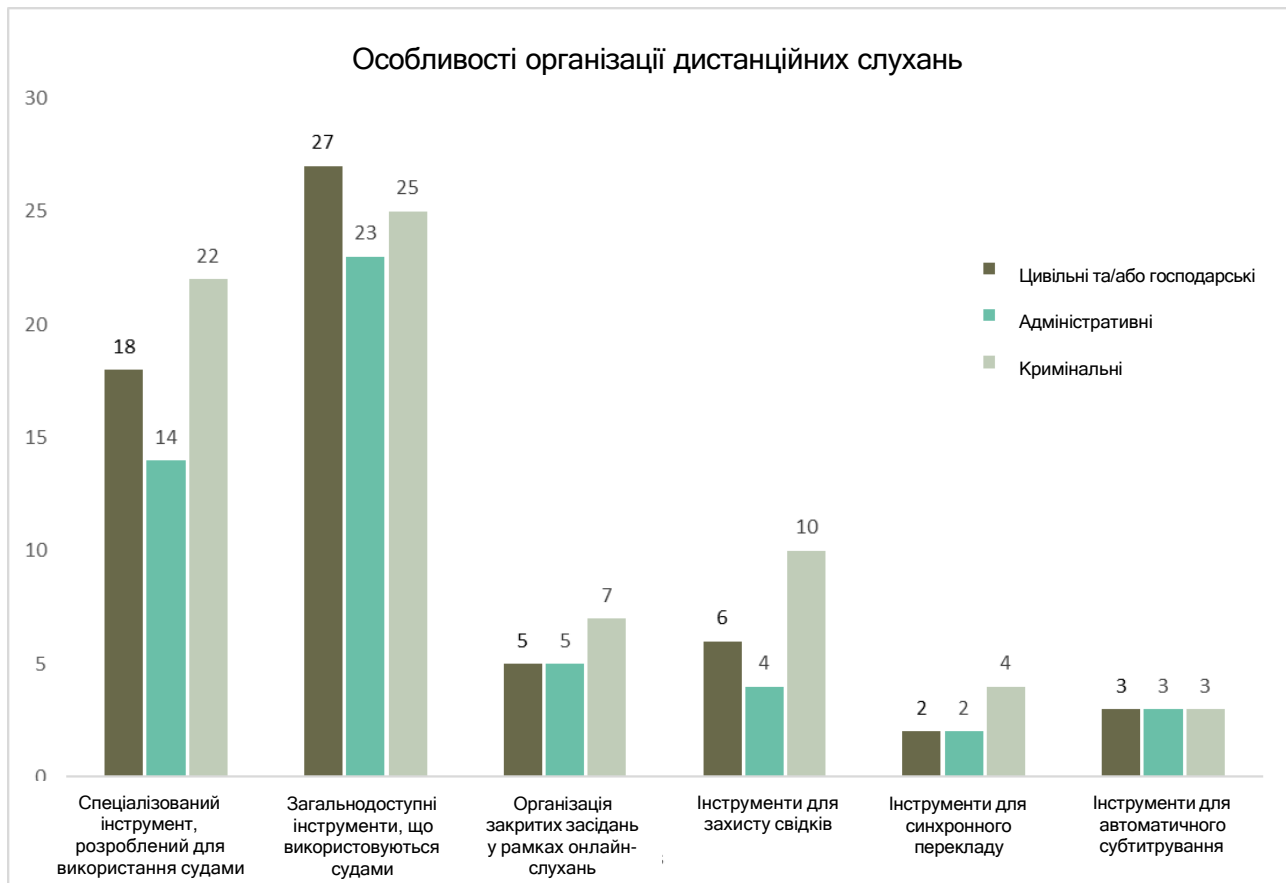
19. Попри широку доступність інфраструктури для дистанційних слухань все ще є перешкоди для її активного застосування. Серед них можна назвати технологічні труднощі, правові обмеження або ж уподобання суддів та сторін процесу.

20. Повні дані та відповіді держав – членів Ради Європи щодо рівня впровадження та фактичного використання дистанційних слухань за кожною категорією справ наведено нижче³.

³ NA (інформація відсутня), NAP (не застосовується); Албанія ALB, Андорра AND, Вірменія ARM, Австрія AUT, Азербайджан AZE, Бельгія BEL, Боснія і Герцеговина BIH, Болгарія BGR, Хорватія HRV, Кіпр CYP, Чеська Республіка CZE, Данія DNK, Естонія EST, Фінляндія FIN, Франція FRA, Грузія GEO, Німеччина DEU, Греція GRC, Угорщина HUN, Ісландія ISL, Ірландія IRL, Італія ITA, Латвія LVA, Литва LTU, Люксембург LUX, Мальта MLT, Республіка Молдова MDA, Монако MCO, Чорногорія MNE, Нідерланди NLD, Північна Македонія MKD, Норвегія NOR, Польща POL, Португалія PRT, Румунія ROU, Сербія SRB, Словаччина SVK, Словенія SVN, Іспанія ESP, Швеція SWE, Швейцарія CHE, Туреччина TUR, Україна UKR, Велика Британія – Англія та Уельс UK:ENG&WAL, Велика Британія – Північна Ірландія UK:NIR, Велика Британія – Шотландія UK:SCO, Ізраїль ISR, Марокко MAR.

Держави/ установи	Цивільні		Адміністративні		Кримінальні	
	Рівень впровадження	Рівень використан	Рівень впровадження	Рівень використан	Рівень впровадження	Рівень використання
ALB	1-25 %	1-25 %	1-25 %	1-25 %	1-25 %	1-25 %
AND	NA	NA	NA	NA	NA	NA
ARM	NA	NA	NA	NA	NA	NA
AUT	95-100 %	1-25 %	95-100 %	1-25 %	95-100 %	1-25 %
AZE	1-25 %	1-25 %	1-25 %	1-25 %	1-25 %	1-25 %
BEL	1-25 %	1-25 %	95-100 %	1-25 %	1-25 %	1-25 %
BIH	NAP	NAP	NAP	NAP	50-75 %	1-25 %
BGR	NA	NA	NA	NA	NA	NA
HRV	95-100 %	NA	95-100 %	NA	95-100 %	NA
CYP	NAP	NAP	NAP	NAP	NAP	NAP
CZE	25-50 %	1-25 %	25-50 %	1-25 %	25-50 %	1-25 %
DNK	NA	NA	NA	NA	NA	NA
EST	95-100 %	25-50 %	95-100 %	50-75 %	95-100 %	1-25 %
FIN	95-100 %	25-50 %	95-100 %	1-25 %	95-100 %	25-50 %
FRA	NA	NA	1-25 %	1-25 %	NA	NA
GEO	95-100 %	1-25 %	95-100 %	1-25 %	95-100 %	1-25 %
DEU	95-100 %	1-25 %	95-100 %	1-25 %	NAP	NAP
GRC	1-25 %	1-25 %	1-25 %	1-25 %	1-25 %	1-25 %
HUN	95-100 %	1-25 %	95-100 %	1-25 %	95-100 %	50-75 %
ISL	95-100 %	NA	NAP	NAP	95-100 %	NA
IRL	50-75 %	1-25 %	NA	NA	50-75 %	1-25 %
ITA	95-100 %	25-50 %	NAP	NAP	75-95 %	50-75 %
LVA	50-75 %	1-25 %	50-75 %	50-75 %	50-75 %	25-50 %
LTU	95-100 %	NA	95-100 %	NA	95-100 %	NA
LUX	NAP	NAP	NAP	NAP	NA	NA
MLT	95-100 %	25-50 %	95-100 %	25-50 %	95-100 %	1-25 %
MDA	95-100 %	1-25 %	95-100 %	1-25 %	95-100 %	1-25 %
MCO	NAP	NAP	NAP	NAP	95-100 %	1-25 %
MNE	NA	NA	0%	0%	NA	NA
NLD	95-100 %	1-25 %	95-100 %	1-25 %	95-100 %	1-25 %
MKD	NAP	NAP	NAP	NAP	95-100 %	50-75 %
NOR	25-50 %	25-50 %	25-50 %	25-50 %	1-25 %	1-25 %
POL	95-100 %	1-25 %	95-100 %	50-75 %	95-100 %	1-25 %
PRT	95-100 %	NA	95-100 %	NA	95-100 %	NA
ROU	95-100 %	NA	95-100 %	NA	95-100 %	NA
SRB	1-25 %	NA	NAP	NAP	1-25 %	NA
SVK	95-100 %	1-25 %	95-100 %	1-25 %	95-100 %	1-25 %
SVN	95-100 %	1-25 %	95-100 %	1-25 %	95-100 %	1-25 %
ESP	95-100 %	50-75 %	95-100 %	50-75 %	95-100 %	50-75 %
SWE	95-100 %	NA	95-100 %	NA	95-100 %	NA
CHE	1-25 %	1-25 %	1-25 %	1-25 %	1-25 %	1-25 %
TUR	75-95 %	50-75 %	NAP	NAP	95-100 %	75-95 %
UKR	NA	NA	NA	NA	NA	NA
UK:ENG&WAL	75-95 %	75-95 %	NA	NA	75-95 %	75-95 %
UK:NIR	95-100 %	NA	95-100 %	NA	95-100 %	NA
UK:SCO	95-100 %	50-75 %	NA	NA	NA	NA
ISR	25-50 %	1-25 %	25-50 %	1-25 %	25-50 %	1-25 %
MAR	NA	NA	NA	NA	NA	NA

D. Особливості дистанційних слухань

21. Впровадження інструментів для дистанційних слухань значно різняться між державами-членами залежно від їхньої технологічної інфраструктури та політичних пріоритетів: тоді як деякі країни застосовують як спеціалізовані судові інструменти, так і загальнодоступні платформи, інші покладаються лише на один із цих типів.

22. Нижчі показники впровадження певних функцій можуть бути пов'язані з такими чинниками, як технічна складність, висока вартість або правові обмеження.

23. Лише обмежена кількість країн має механізми, що дають змогу проводити приватні консультації під час дистанційних слухань, що викликає занепокоєння щодо захисту конфіденційності та права на приватне спілкування між клієнтом та адвокатом. Нерегулярне використання синхронного перекладу й автоматичних субтитрів також створює проблеми для осіб, які не володіють мовою країни, що проводить дистанційні слухання. Крім того, низький рівень застосування таких функцій, як автоматична транскрипція та інструменти захисту свідків, вказує на наявність значного потенціалу для розвитку та інвестицій.

Е. Згода сторін чи рішення судді?

24. Єдиного підходу до питання згоди на проведення дистанційних слухань немає: у деяких країнах потрібна згода сторін, в інших - судді мають право призначати дистанційні слухання без такої згоди.

25. У цивільних та господарських справах перевага здебільшого надається можливості проведення дистанційних слухань без згоди сторін, що забезпечує суддям більшу свободу дій.

26. В адміністративних справах простежується сильніша орієнтація на надання сторонам права самостійно вирішувати, чи бажають вони брати участь в онлайн-слуханнях.

27. Дані щодо кримінальних справ свідчать, що тут акцент робиться переважно на розширенні дискреційних повноважень суддів для призначення дистанційних слухань.

28. Загалом держави-члени все ще шукають баланс між ефективністю, доступом до правосуддя та повагою до процесуальних прав у контексті дистанційних слухань. Гнучкість, що спостерігається в окремих судових системах, може бути ознакою формування підходу, здатного адаптуватися до конкретних обставин кожної справи.

29. Цей аналіз надає стислий огляд поточної практики⁴, однак важливо враховувати, що політика щодо дистанційних слухань і надалі розвивається.

⁴ Для отримання детальних даних про дистанційні слухання відвідайте CEPEJ STAT та інформаційну панель з питань ІКТ, див.: <https://public.tableau.com/app/profile/cepej/viz/ICTQuestionExplorerEN/ICTQUESTIONEXPLORERDASHBOARD>

Ф. Відгуки від інших органів влади

30. Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини (УВКПЛ) висловило занепокоєння щодо порушень права на справедливий суд, що виникають унаслідок використання дистанційних слухань, особливо під час пандемії. Ці слухання породжують низку проблем, серед яких – цифрові бар'єри для корінних народів та сільських громад, мовні труднощі через недостатній переклад, а також ризики для конфіденційності спілкування між затриманими та їхніми адвокатами. Додатковими викликами є складнощі з перевіркою особи учасників процесу, управлінням доказами та запобіганням сторонньому впливу на свідків. У відповідь УВКПЛ запровадило моніторинг судових процесів і розробило керівний документ, що визначає гарантії забезпечення справедливих онлайн-слухань⁵.

31. Вебсайт *Remote Courts Worldwide* задокументував оновлення зі 168 установ, які проводили дистанційні слухання, переважно за допомогою відеозв'язку, що свідчить про широке міжнародне впровадження систем дистанційного судочинства. Країни, які почали процес цифровізації судів ще до пандемії, очевидно, легше адаптувалися до дистанційних слухань⁶.

32. У звіті Світового банку зазначається, що рівень цифровізації судової системи зріс у багатьох країнах і 77 із 120 країн запровадили додаткові електронні функції у своїх судах. Водночас пандемія поглибила цифровий розрив між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, у цій сфері⁷.

33. Користувачі, які брали участь у слуханнях дистанційно, виявилися більш задоволеними загальним досвідом порівняно з тими, хто був присутній особисто. Згідно з нещодавнім дослідженням у Великій Британії, 63 % учасників дистанційних слухань були задоволені досвідом участі, тоді як серед присутніх особисто цей показник становив 56 %. Рівень задоволеності був особливо високим серед тих, хто підключався через відеозв'язок (67 %), порівняно з учасниками, які використовували лише аудіозв'язок (60 %). У всіх установах та демографічних групах дистанційні учасники були щонайменше так само задоволені, як і ті, хто відвідував слухання особисто, а часто навіть більше. Крім того, дистанційні учасники частіше зазначали, що їхній досвід перевищив очікування (33 % проти 25 %). Серед тих, хто підключався до відеослухань, 38 % оцінили досвід як кращий, ніж очікували, порівняно з 31 % серед користувачів аудіозв'язку.

34. Більшість користувачів у Великій Британії не стикалися з технічними проблемами під час дистанційних слухань, але для тих, хто з ними зіткнувся, це створювало серйозні труднощі. Дослідження показує, що серед осіб, які мали технічні проблеми, найчастіше згадувалися: нестабільна якість звуку, включно з його перериванням (46 %), розриви з'єднання, що впливали на них чи інших учасників (39 %), ефект відлуння (36 %), нестабільна якість відео (31 %), затримки між користувачами (17 %), проблеми з підключенням через посилання або коди доступу (14 %), а також зернисте або темне зображення (13 %).

35. Опитування користувачів у Великій Британії показало, що загалом 19 % учасників мали занепокоєння щодо конфіденційності під час слухань. Ці побоювання частіше виникали серед тих, хто був присутній особисто (23 %), ніж серед дистанційних учасників (17 %), і були особливо поширеними на слуханнях у сімейних судах (24 %), а також у магістратських та

⁵ Див.: <https://www.ohchr.org/en/stories/2023/08/trial-monitoring-protect-right-fair-trial> і <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/ruleoflaw/Briefer-Online-hearings-justice-systems.pdf>

⁶ Див.: <https://remotecourts.org/country/europe.htm>

⁷ Див.: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099825001082425972/pdf/IDU1f91ae60616eb614fd61866c1278bcc8c700e.pdf>

Королівських судах (26 %). Інтерв'ю з громадськими учасниками засвідчили, що ті, хто приєднувався дистанційно, почувалися безпечніше, менш тривожно та комфортніше у власних домівках⁸.

36. Юридична школа Університету Глазго спільно з Ipsos Scotland провели дослідження щодо впровадження та використання дистанційних слухань у Шотландії під час пандемії COVID-19. Дослідження, опубліковане в серпні 2023 року, виявило низку переваг, зокрема для вразливих категорій користувачів суду, а також з точки зору економії часу, зменшення витрат та підвищення комфорту. Водночас було зафіксовано поширені проблеми, зокрема технічні труднощі та бар'єри цифрової грамотності. Дистанційні слухання були визначені як особливо корисні для певних груп вразливих учасників процесу (наприклад, дітей та молоді з особливими потребами, а також сторін, які зазнали домашнього насильства), оскільки вони забезпечують легшу та ефективнішу участь у процесі⁹.

⁸ Див.: Дж. Кларк, Оцінка дистанційних слухань під час пандемії COVID-19. Дослідницький звіт, НМСТS, грудень 2021, ст. 27, 29, 48, 55-56, 65-80, 82-83, 86.

⁹ Див.: Дослідження системи цивільного правосуддя Шотландії (2023), PPDAS1332082 (08/23), ISBN: 978-1-83521-167-0, доступне за посиланням: www.gov.scot/socialresearch.

III. Дистанційні слухання в судовій практиці Європейського суду з прав людини (стаття 6 Європейської конвенції з прав людини)

ЄСПЛ, 5 жовтня 2006 року, Marcello Viola c. Italy, 45106/04

«67. Хоча участь відповідача у провадженні шляхом відеоконференції сама по собі не суперечить Конвенції, Суд зобов'язаний переконатися, що застосування цього заходу в кожній конкретній справі відповідає законній меті, а порядок надання доказів сумісний із вимогами належної правової процедури, передбаченої статтею 6 Конвенції».

37. Практика Європейського суду з прав людини щодо дистанційної участі (наприклад, у форматі відеоконференції) під час судових проваджень залишається відносно обмеженою. Проте Суд сформулював керівні принципи, що допомагають державам застосовувати відеоконференції у спосіб, сумісний із правом на справедливий суд, закріпленим у статті 6 Конвенції¹⁰.

38. Хоча більшість рішень Суду з цього питання стосуються переважно кримінального аспекту статті 6 ЄКПЛ, у справі щодо судового засідання з питань батьківської відповідальності, де батькові було відмовлено у візі для особистої участі, Суд повторив аналогічні принципи стосовно цивільного аспекту¹¹.

А. Загальні принципи щодо дистанційних слухань

39. Щодо використання відеоконференцій Суд наголосив, що ця форма участі «сама по собі не є несумісною з поняттям справедливого та публічного розгляду справи»¹². Водночас ця сумісність потребує оцінки способу та обставин застосування відеоконференцій у кожній конкретній справі¹³.

40. По-перше, держава повинна довести, що участь відповідача у провадженні шляхом відеоконференції «переслідує законну мету»¹⁴.

41. По-друге, умови такої участі мають відповідати вимогам належної правової процедури¹⁵. У цьому контексті Суд наголосив, що «будь-які заходи, які обмежують права захисту, повинні бути суворо необхідними»¹⁶. Тому якщо менш обмежувальний захід може бути достатнім, йому має надаватися перевага.

42. Окрім того, Суд розглядає зазначені критерії крізь призму «загальної справедливості судового розгляду»¹⁷.

В. «Законні цілі» дистанційних слухань

43. Перший аспект, який Суд аналізує у справах, що стосуються явки шляхом відеоконференції, – це наявність законної мети, на яку посилається держава.

44. Як і в багатьох інших справах, перевірка законної мети здається здебільшого

¹⁰ Marcello Viola v. Italy, § 67.

¹¹ Jallow v. Norway, § 64.

¹² Marcello Viola v. Italy, § 67; Asciutto v. Italy, § 64 ; Alppi v. Finland (dec.), § 19.

¹³ Marcello Viola v. Italy, §§ 67 і 73-74; Bivolaru v. Romania (№ 2), № 66580/12, § 138; Alppi v. Finland (dec.), § 19.

¹⁴ Marcello Viola v. Italy, § 67.

¹⁵ Там само.

¹⁶ Marcello Viola v. Italy, § 62.

¹⁷ Alppi v. Finland, § 20.

формальною у практиці Суду. До цього часу Суд визнавав переконливими кілька причин, наведених державами, а саме:

- захист громадського порядку та запобігання злочинам;¹⁸
- захист права на життя, свободу та безпеку свідків і жертв злочинів;¹⁹
- запобігання поширенню COVID-19;²⁰
- скорочення затримок, пов'язаних із переведенням затриманих, що дає змогу спростити та прискорити кримінальне провадження.²¹

45. Щодо застосування відеоконференцій Суд завжди пов'язує визначену законну мету з більш загальними завданнями, зокрема «правом на ухвалення рішення впродовж розумного строку та необхідністю швидкого розгляду справ, що перебувають у провадженні суду»²².

46. Водночас у деяких випадках Суд установлював, що держава не надала жодних переконливих аргументів на користь проведення слухання у форматі відеоконференції замість забезпечення особистої присутності заявника. У таких ситуаціях умова щодо наявності законної мети вважається невиконаною. Водночас з міркувань повноти розгляду Суд перевіряє, чи було дотримано права захисту. Це трапляється, зокрема, коли обвинувачений перебуває в тому ж місті, що й суд, де проводиться слухання²³, або, тим більше, коли його вже було переведено до цього міста²⁴.

С. Право на ефективну участь у власному судовому розгляді

47. Стаття 6 § 1 Конвенції гарантує право кожного, кого обвинувачено у правопорушенні, на ефективну участь у розгляді своєї справи, що передбачає, серед іншого, не лише право бути присутнім, але й право чути судовий процес та стежити за його перебігом²⁵.

48. Суд неодноразово наголошував, що «в інтересах справедливого та законного кримінального процесу надзвичайно важливо, щоб обвинувачений був присутнім на судовому розгляді»²⁶. Це положення ґрунтується на двох ключових вимогах: «праві підсудного на слухання» та «необхідності перевірки точності його показань і зіставлення їх із показаннями потерпілих та свідків»²⁷. Крім того, фізична присутність підсудного в першій інстанції дає йому змогу реалізувати свої права, передбачені статтею 6 § 3, зокрема: право на особистий захист, право на допит або вимогу допиту свідків проти нього та право на безоплатну допомогу перекладача.

49. Отже, Суд визнає існування справжнього «права бути присутнім у залі суду», яке є однією з ключових вимог статті 6²⁸.

¹⁸ *Asciutto v. Italy*, § 68.

¹⁹ Там само.

²⁰ *Alppi v. Finland* (dec.), § 22.

²¹ *Marcello Viola v. Italy*, § 70; *Yevdokimov v. Russia*, § 43.

²² Там само.

²³ *Gorbunov and Gorbachev v. Russia*, § 38; *Medvedev v. Russia*, § 30.

²⁴ *Sevastyanov v. Russia* § 72; *Orlov v. Russia*, § 105.

²⁵ *Murtazaliyeva v. Russia* [GC], § 91; *Stanford v. the United Kingdom*, § 26.

²⁶ *Lala v. the Netherlands*, § 33; *Poitrimol v. France*, § 35.

²⁷ *Sejdovic v. Italy* [GC], § 92.

²⁸ *Hermi v. Italy* [GC], §§ 58-59; *Sejdovic v. Italy* [GC], §§ 81 i 84; *Arps v. Croatia*, § 28.

50. Водночас Суд неодноразово підкреслював, що «фізична присутність обвинуваченого в залі суду є дуже бажаною, проте не є самоціллю»²⁹. Отже, участь обвинуваченого в судовому засіданні шляхом відеоконференції сама по собі не суперечить вимогам статті 6 Конвенції³⁰.

D. Згода на участь у відеоконференції

51. У практиці Суду не приділено значної уваги питанню згоди обвинуваченого на участь у відеоконференції. Якщо вибір на користь такого формату був обумовлений законною метою, а права сторони були дотримані, отримання попередньої згоди відповідної особи не є обов'язковою умовою для дотримання вимог статті 6 § 1 Конвенції.

52. Водночас можна зробити два важливих зауваження стосовно дозволу державам надавати відповідачам право не погоджуватися на участь у відеоконференції.

53. По-перше, відповідну особу необхідно своєчасно повідомити про запланований формат судового засідання у вигляді відеоконференції. Це забезпечить їй можливість проконсультуватися із своїм захисником і, за потреби, висловити заперечення проти такого формату участі³¹.

54. По-друге, якщо така особа - після консультації з адвокатом - відмовилася брати участь у засіданні в режимі відеоконференції у спосіб, передбачений національним законодавством, Суд враховуватиме цю обставину під час оцінювання дотримання національними органами зобов'язання забезпечити особисту присутність обвинуваченого в суді³².

E. Право бачити / чути та бути побаченим / почутим

55. На думку Суду, держави повинні гарантувати, щоб заявник мав змогу повноцінно стежити за перебігом провадження і бути заслуханим без технічних перешкод³³.

56. Технологічні засоби відеозв'язку мають забезпечувати обвинуваченому можливість бачити залу суду та осіб, присутніх на засіданні, а також чути все, що відбувається. У свою чергу, присутні в залі суду мають бачити й чути обвинуваченого, зокрема коли він робить заяви³⁴.

57. Право бути побаченим і почутим через відеозв'язок поширюється також на інших учасників провадження, зокрема суддів і свідків³⁵.

F. Право захищати себе особисто або через адвоката

58. У контексті судових засідань у форматі відеоконференції Суд наголошує, що коли підсудний спілкується із судом за допомогою відеозв'язку, здійснення права на правову допомогу набуває особливої ваги³⁶.

G. Відсутність захисника

59. Суд постановив, що для забезпечення справедливого розгляду справи особа, яка бере

²⁹ Golubev v. Russia (dec.); Ulimayev v. Russia (dec), § 37.

³⁰ Там само.

³¹ Sevastyanov v. Russia § 72.

³² Bivolaru v. Romania (№ 2), § 138.

³³ Asciutto v. Italy, § 64.

³⁴ Sakhnovskiy v. Russia [GC], § 98; Marcello Viola v. Italy, §§ 72-74.

³⁵ Yevdokimov v. Russia, § 43.

³⁶ Shulepov v. Russia, § 35; Grigoryevskikh v. Russia, § 92.

участь у засіданні через відеозв'язок, повинна мати захисника, особливо якщо в засіданні бере участь державний обвинувач³⁷. Якщо засідання відбувається у форматі відеоконференції, національний суд зобов'язаний з'ясувати причину відсутності захисника відповідача. У кількох справах Суд визнавав порушення статті 6 §§ 1 і 3 (с) через те, що суд цього не зробив³⁸.

60. У таких випадках очікується, що національні органи гарантують права відповідача, відкладаючи слухання та/або призначаючи нового адвоката - навіть якщо відсутність адвоката не зумовлена їхньою виною³⁹.

Н. Спілкування з адвокатом під час слухання

61. Згідно з практикою Суду, держава повинна забезпечити обвинуваченому засоби для «ефективного та конфіденційного спілкування з адвокатом»⁴⁰.

62. Щодо ефективності комунікації – необхідно гарантувати належні умови та час для консультацій між захисником і підзахисним⁴¹.

63. Щодо конфіденційності комунікації Суд підкреслює, що «право обвинуваченого на спілкування з адвокатом без ризику бути підслуханим третьою стороною є однією з основних гарантій справедливого суду в демократичному суспільстві» та впливає зі статті 6 § 3 (с) Конвенції. Адвокат повинен мати змогу зустрічатися з клієнтом й отримувати конфіденційні інструкції без стороннього спостереження⁴².

64. Підсудний повинен мати змогу спілкуватися з адвокатом захищеним каналом зв'язку, відокремленим від відеоканалу, який контролюють державні органи. Інакше в нього є обґрунтовані підстави почуватися незручно під час такої зустрічі⁴³.

65. Національні органи повинні забезпечити відсутність третіх осіб під час консультацій, навіть якщо вони відбуваються через відеозв'язок або перед відеоконференційним слуханням. Суд вважає, що присутність співобвинувачених, інших ув'язнених або наглядців порушує право на конфіденційність такого спілкування⁴⁴. Держава повинна продемонструвати, що відповідні гарантії були дотримані⁴⁵.

66. Якщо відеозв'язок використовується для перехоплення розмови, фактичний зміст повідомлень або дата, коли обвинувачений дізнався про це, не мають значення для встановлення порушення. За відсутності ефективного покарання за такі дії підсудний може побоюватися подальшого стеження і, як наслідок, не порушувати питання, які можуть бути корисними для захисту⁴⁶.

І. Заборона нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження

67. Суд визнає, що відсутність публічності слухання (наприклад, через дистанційну участь заявника) не унеможливорює визнання певного поводження таким, що принижує гідність. Так, утримання підсудного в металевій клітці під час слухання через відеозв'язок є принизливим

³⁷ Grigoryevskikh v. Russia, § 92; Shulepov v. Russia, § 35.

³⁸ Grigoryevskikh v. Russia, § 92; Krylov v. Russia, § 47; Shulepov v. Russia, § 35; Shugayev v. Russia, §§ 53-55.

³⁹ Sevastyanov v. Russia, § 73.

⁴⁰ Asciutto v. Italy, § 64.

⁴¹ Sakhnovskiy v. Russia [GC], § 97.

⁴² Там само.

⁴³ Sakhnovskiy v. Russia, § 45.

⁴⁴ Yudin v. Russia, § 42.

⁴⁵ Там само.

⁴⁶ Zagaria v. Italy, §§ 33-35.

поводженням, що порушує статтю 3 Конвенції⁴⁷.

Ж. Висновок

68. Практика Суду щодо відеоконференцій має принципове значення, оскільки визначає загальні рамки для використання цієї технології та зобов'язує держав дотримуватись вимог права на справедливий суд. Судова практика постійно оновлюється й містить аспекти, у яких додаткові рекомендації можуть допомогти державам забезпечити повну реалізацію прав при проведенні дистанційних слухань.

69. По-перше, практика Суду переважно зосереджена на кримінальному провадженні, часто ігноруючи потенційні наслідки відеоконференцій – як позитивні, так і негативні – в інших правових контекстах. Крім того, практика Суду передусім виокремлює потенційні недоліки держав-відповідачів, тим самим обмежуючи її корисність для тих, хто зацікавлений у ширшому розумінні належної практики або альтернативних підходів. Більше того, практика Суду майже не охоплює конкретних технологічних вимог або проблем, пов'язаних зі слуханнями у форматі відеоконференції. Такі питання, як підключення до Інтернету, якість камери або проблеми кібербезпеки, – фактори, які можуть суттєво вплинути на справедливість судового розгляду – не розглядаються повністю. Зрештою, не приділено достатньої уваги упередженості, яка може виникати внаслідок дистанційної участі, наприклад, впливу віртуального формату на сприйняття суддями підсудних або свідків. Це залишає серйозну прогалину в розумінні повного впливу технології на право на справедливий суд.

К. Показчик згаданої судової практики

ECtHR, 25/10/2016, *Arps v. Croatia*, app. no. 23444/12
ECtHR, 27/11/2007, *Asciutto v. Italy*, app. no. 35795/02
ECtHR, 02/10/2018, *Bivolaru v. Romania* no. 2, app. no. 66580/12
ECtHR, 09/11/2006, *Golubev v. Russia* (dec.), app. no. 26260/02
ECtHR, 01/03/2016, *Gorbunov and Gorbachev v. Russia*, app. no. 43183/06+ECtHR, 09/04/2009, *Grigoryevskikh v. Russia*, app. no. 22/03
ECtHR, 19/10/2006, *Hermi v. Italy* [GC], app. no. 18114/02
ECtHR, 17/04/2018, *Karachentsev v. Russia*, app. no. 23229/11
ECtHR, 14/03/2013, *Krylov v. Russia*, app. no. 36697/03
ECtHR, 22/09/1994, *Lala v. the Netherlands*, app. no. 14861/89
ECtHR, 05/10/2006, *Marcello Viola v. Italy*, app. no. 45106/04
ECtHR, 27/06/2017, *Medvedev v. Russia*, app. no. 5217/06
ECtHR, 18/12/2018, *Murtazaliyeva v. Russia* [GC], app. no. 36658/05
ECtHR, 21/06/2011, *Orlov v. Russia*, app. no. 29652/04
ECtHR, 02/11/2010, *Sakhnovskiy v. Russia* [GC], app. no. 21272/03
ECtHR, 27/11/2018, *Sakhnovskiy v. Russia*, app. no. 39159/12
ECtHR, 22/04/2010, *Sevastyanov v. Russia*, app. no. 37024/02
ECtHR, 14/01/2010, *Shugayev v. Russia*, app. no. 11020/03
ECtHR, 26/06/2008, *Shulepov v. Russia*, app. no. 15435/03
ECtHR, 23/02/1994, *Stanford v. the United Kingdom*, app. no. 16757/90
ECtHR, 23/11/1993, *Poitrimol v. France*, app. no. 14032/88
ECtHR, 01/03/2006, *Sejdovic v. Italy* [GC], app. no. 56581/00

⁴⁷ *Karachentsev v. Russia*, §§ 50-54.

ECtHR, 21/02/2017, Ulimayev v. Russia (dec.), app. no. 23324/04
ECtHR, 16/02/2016, Yevdokimov v. Russia, app. no. 27236/05
ECtHR, 11/12/2018, Yudin v. Russia, app. no. 9904/09
ECtHR, 27/11/2007, Zagaria v. Italy, app. no. 58295/00

IV. Добірка передових практик дистанційних слухань

70. Ця добірка передових практик охоплює останні напрацювання держав-членів і третіх країн у сфері дистанційних слухань, структурованих відповідно до Керівних принципів СЕРЕЖ щодо відеоконференцій у судових провадженнях. Зазначені практики ґрунтуються на значно вдосконаленій цифровій інфраструктурі та заходах кібербезпеки, впроваджених після пандемії COVID-19. Це забезпечує не лише можливість проведення дистанційних слухань, але і їхню високу безпечність та ефективність (див. Консультативна рада європейських суддів (CCJE), Тематичне дослідження щодо досвіду, отриманого у результаті пандемії COVID-19, та його впливу на здійснення правосуддя, CCJE(2023)4, Страсбург, 1 грудня 2023 року).

А. Удосконалене законодавство (Керівний принцип 1)

71. Із початку пандемії держави доклали значних зусиль для вдосконалення законодавства у сфері дистанційних слухань, зокрема з метою його узгодження з принципами, визначеними в Керівних принципах СЕРЕЖ. Розвиток систем відеоконференцій має супроводжуватися впровадженням чітких гарантій та процесуальних правил для забезпечення захисту прав усіх учасників провадження. Водночас деякі законодавчі ініціативи були піддані критиці через невідповідність принципу верховенства права в контексті дистанційного провадження (наприклад, у Німеччині).

А.1. Розширення нормативних положень для сприяння дистанційній участі та спостереженню (Англія та Уельс)

72. Закон про кримінальне правосуддя 2003 року (CJA 2003) дозволяє учасникам кримінального провадження брати в ньому участь дистанційно з використанням «живого з'єднання», якщо це відповідає інтересам правосуддя. Ці положення були суттєво оновлені у 2022 році після ухвалення Закону про поліцію, суди та постановлення вироків. Нові положення визнають важливість надання судам більшої гнучкості у використанні аудіо- та відеотехнологій. Суд може за власною ініціативою або на підставі клопотання сторони видати, змінити або скасувати розпорядження про живе з'єднання. Сторона може звернутися із клопотанням про зміну або скасування такого розпорядження лише у випадку суттєвої зміни обставин після його видання або останнього перегляду.

Джерела:

- презентація Клер Джукс, старшої менеджерки з обслуговування та заступниці керівника Служби судів і трибуналів Його Величності, для семінару ECN № 8 «Належна практика проведення дистанційних судових слухань»;
- <https://www.coe.int/en/web/cepej/european-cyberjustice-network-ecn->
- <https://www.aber.ac.uk/en/media/departamental/lawampcriminology/doc/Remote-Hearings-Post-Covid-%282%29-1.pdf>
- Збірник відповідей на Висновок CCJE № 26 «Рух уперед: використання допоміжних технологій у судовій системі», Консультативна рада європейських суддів, CCJE(2023)1 – Велика Британія, с. 275-276;
- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/england-and-wales>

А.2. Громадські консультації та законодавство на основі «отриманого досвіду» (Шотландія)

73. Із послабленням карантинних заходів уряд Шотландії врахував досвід цього періоду, ініціювавши публічні консультації щодо наслідків дії тимчасового законодавства та змін у судовому провадженні. Було зафіксовано значну підтримку збереження заходів, запроваджених у межах тимчасового законодавства, а також продовження використання дистанційних слухань у доречних випадках. У липні 2023 року було ухвалено нові процесуальні правила. Шотландська рада цивільного правосуддя (SCJC) визначила цілі, спрямовані на поліпшення цифрового доступу до інформації та активніше використання цифрових інструментів для забезпечення доступу до юридичних послуг. Зокрема, Шотландська служба судів і трибуналів (SCTS) поширює загальну інформацію про варіанти вирішення спорів, а також посилення на незалежних консультантів і фахівців, які можуть допомогти потенційним учасникам судового процесу. Вона також надає технічну інформацію й рекомендації щодо цифрових інструментів, що використовуються судами. Ці зусилля, зокрема розроблення інформаційного контенту вебсайту, підтверджують поступове досягнення визначених цілей.

Джерела:

- <https://www.lawscot.org.uk/news-and-events/legal-news/new-rules-confirm-remote-and-in-person-court-hearings/>
- <https://www.scotcourts.gov.uk/coming-to-court/access-to-virtual-hearings>
- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/scotland>

А.3. Законодавство, спрямоване на розширення використання технологій у судових процесах (Італія)

74. В Італії позитивний досвід, отриманий під час пандемії в контексті дистанційних слухань, став підставою для законодавчої реформи 2022 року, покликаної розширити застосування технологій у цивільному та кримінальному судочинстві. Ця реформа стала частиною Програми національного плану відновлення та стійкості (PNRR), яка має на меті скорочення тривалості та підвищення ефективності розгляду цивільних справ. Із січня 2023 року судді мають право: (i) призначати слухання за допомогою дистанційного аудіовізуального зв'язку, якщо присутність осіб, окрім адвокатів, сторін, прокурора та помічників судді, не є обов'язковою; (ii) або проводити слухання у письмовій формі шляхом подання документів та їх обміну. В обох випадках сторони мають право подати клопотання про проведення слухання у звичайному, очному, форматі.

Джерела:

- Консультативна рада європейських суддів (КРЕС), Тематичне дослідження КРЕС щодо досвіду, отриманого в результаті пандемії COVID-19, та його впливу на здійснення правосуддя, CCJE(2023)4, Страсбург, 1 грудня 2023 р., с. 6 (№ 21).
- <https://assets.hcch.net/docs/d5cead86-20f5-425f-a685-6df5b3b93b46.pdf>
- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/italy>
- Збірник відповідей на Висновок КРЕС № 26 «Рух уперед: використання допоміжних технологій у судовій системі», Консультативна рада європейських суддів, CCJE(2023)1 – Італія, с. 145-146, 149.

А.4. Послідовна цифровізація судової системи (Нідерланди)

75. Судова система Нідерландів реалізує «Basisplan digitalisering civiel recht en bestuursrecht» (Базовий план цифровізації цивільного та адміністративного права). Метою цього плану є забезпечення цифрового доступу до суду для всіх учасників процесу – сторін та їхніх представників – у межах цивільного й адміністративного судочинства. У кримінальному судочинстві застосування відеоконференцій значно поширилося під час пандемії, і ця практика продовжується, оскільки в багатьох випадках вона виявилася менш обтяжливою для осіб, які перебувають під вартою.

Джерела:

- <https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/basisplan-reset-digitalisering-civiel-en-bestuur-versie-1.0.pdf>
- <https://www.dji.nl/justitiabelen/onderwerpen/telehoren>
- <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Rechtspraak-in-Nederland/digitalisering-rechtspraak>
- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/netherlands>
- виступ Барта Яна ван Еттековена «Доступ до правосуддя під час та після пандемії коронавірусу: обмін думками – обмеження прав людини, прийняті процедури, отриманий досвід», Щорічний судовий семінар ЄСПЛ 2021 року, Страсбург, 10 вересня 2021 року.

А.5. Реформа правил відеоконференцій у федеральній землі (Німеччина)

76. Федеральний парламент Німеччини ухвалив законопроект, який сприяє подальшому впровадженню відеоконференцій для проведення усних слухань. Згідно з новим законодавством розділ 128а Цивільного процесуального кодексу (ZPO) зазнав суттєвих змін. Судді отримали дискреційні повноваження зобов'язувати окремих осіб або всі сторони брати участь у слуханні через відео- та аудіотрансляцію. У разі якщо суддя призначає слухання у форматі відеоконференції, сторони мають право просити про звільнення від участі в такому форматі й суд зобов'язаний задовольнити ці клопотання. Водночас якщо обидві сторони просять про проведення слухання дистанційно, відеоконференція стає форматом за замовчуванням, обмежуючи дискреційні повноваження суду. Перший проект передбачав навіть обов'язок суду обґрунтовувати будь-яке відхилення від такої згоди сторін і можливість оскарження відповідного рішення (sofortige Beschwerde). Це викликало критику з боку суддівського корпусу як прояв недовіри, тому ця норма була вилучена в остаточній редакції. Натомість дискреційні повноваження судді були зміцнені: остаточна редакція законопроекту передбачає, що дистанційне слухання може проводитися лише «в належних випадках і за наявності ресурсів суду». Законопроект також передбачає розширене використання дистанційних форм отримання доказів.

Джерела:

- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/germany>
- <https://kpmg-law.de/en/law-to-promote-video-conferencing-technology-in-court-proceedings/>
- презентація Яна Шпенле – судді Апеляційного суду Штутгарта (Німеччина), члена CEPEJ-GT-CYBERJUST, на семінарі Європейської конкурентної комісії № 8 «Належна практика проведення дистанційних судових слухань».
- <https://www.coe.int/en/web/cepej/european-cyberjustice-network-ecn->
- Збірник відповідей на Висновок КРЄС № 26 «Рух уперед: використання допоміжних технологій у судовій системі», Консультативна рада європейських суддів, CCJE(2023)1 – Німеччина, с. 117-118.

А.6. Положення про проведення слухань дистанційно (Хорватія)

77. На початку 2023 року Хорватія зробила вагомий крок у модернізації своєї судової системи, ухваливши Положення про проведення слухань дистанційно. Цей нормативний акт створює комплексну правову основу для проведення судових засідань і отримання доказів за допомогою дистанційних засобів. Його прийняття є частиною ширших зусиль із цифровізації системи цивільного правосуддя. Положення встановлює чіткі процедури й вимоги до дистанційного формату слухань, зокрема: 1) використання відповідних аудіовізуальних пристроїв та технічних платформ для проведення засідань; 2) правила подання доказів в електронній формі; 3) протоколи забезпечення безпеки й цілісності дистанційного

провадження.

Джерела:

- https://rdd.gov.hr/UserDocsImages/SDURDD-dokumenti/Strategija_Digitalne_Hrvatske_final_v1_EN.pdf
- Збірник відповідей на Висновок КРЄС № 26 «Рух уперед: використання допоміжних технологій у судовій системі», Консультативна рада європейських суддів, ССЈЕ(2023)1 - Хорватія, поданий Джуро Сессою, членом КРЄС.
- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/croatia>

А.7. Узагальнення використання відеоконференцій у некримінальних провадженнях (Франція)

78. Наприкінці 2021 року Франція ухвалила положення в рамках Закону про довіру до судової системи, яким було узагальнено використання відеоконференцій у некримінальних провадженнях. Нова стаття L111-12-1 Кодексу організації роботи судів передбачає, що «головуючий суддя може до ухвалення рішення судом у некримінальній справі з поважних причин дозволити стороні, свідку, експерту або будь-якій іншій викликаній особі, яка безпосередньо звернулася з таким проханням, бути заслуханою за допомогою аудіовізуальних засобів під час слухання або експертизи». Указ, ухвалений у січні 2022 року, встановлює умови проведення дистанційних слухань. Головуючий суддя може надати дозвіл за умови дотримання низки вимог, зокрема принципу змагальності, якості передавання, конфіденційності обміну інформацією та поваги до гідності та спокою судового розгляду.

Джерела:

- https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000044557655
- https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000045086197

В. Акцент на доступності (Керівний принцип 5)

В.1. Підвищення ефективності та гнучкості в залі суду (Англія та Уельс)

79. В Англії та Уельсі віртуальні слухання організовано з метою підвищення доступності шляхом спрощення процедур. Такий підхід покликаний скоротити час очікування та сприяти оперативному вирішенню справ. Користувацькі інструкції доступні онлайн. Платформи віртуальних слухань, серед іншого, передбачають перевірку камери й мікрофона, а також вбудовані тести підключення, які виконуються під час відтворення ознайомчого відео. Користувачі отримують сповіщення про початок слухання, що дає змогу швидко підготуватися та приєднатися. Такий проактивний підхід мінімізує потенційні затримки, що можуть виникнути через неувважність чи технічну невідповідність учасників. Коли суддя або секретар натискає кнопку «розпочати слухання», усі учасники, крім свідків, автоматично підключаються до засідання. Суддя та секретар мають змогу переглядати список учасників, щоб перевірити їхню присутність і технічну готовність до слухання. Це дає змогу ефективно планувати початок засідання, забезпечуючи його своєчасність і плавність.

Джерела:

- презентація Клер Джукс, старшої менеджерки з обслуговування та заступниці керівника Служби судів і трибуналів Його Величності, для семінару ECN № 8 «Належна практика проведення дистанційних судових слухань».
- <https://www.coe.int/en/web/cepej/european-cyberjustice-network-ecn->

В.2. Спеціалізовані точки доступу в державних установах (Швеція)

80. У Швеції суди розробили власну систему відеоконференцій як альтернативу комерційним рішенням, щоб гарантувати безпечне та надійне спілкування під час судового

розгляду. Якщо особа не має змоги підключитися до відеоконференції з дому, вона може взяти участь у слуханні з окремої кімнати в будівлі суду або з іншої державної установи, яка має доступ до системи відеоконференцій. Це дає можливість забезпечити участь усіх сторін у процесі, незалежно від їхніх технічних можливостей.

Джерела:

- <https://pub.norden.org/temanord2022-518/>
- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/sweden>
- Збірник відповідей на Висновок КРЄС № 26 «Рух уперед: використання допоміжних технологій у судовій системі», Консультативна рада європейських суддів ССЄ(2023)1 – Швеція, с. 249-250.

В.3. Віртуальний робочий стіл для цифрової взаємодії (Іспанія)

81. Віртуальний робочий стіл для цифрової взаємодії (EVID) надає державним службовцям низку функцій для керування відеоконференціями. У 2022 році до нього було додано низку функціональних оновлень, зокрема можливість підписання документів під час відеоконференцій і некриптографічну систему електронної ідентифікації. Законопроект про цифрову ефективність державної служби правосуддя передбачає чіткіші правила, що зобов'язують державні установи забезпечувати системи відеоконференцій, які відповідають вимогам сумісності, взаємодії та захисту даних. Крім того, законопроект вводить нові поняття, такі як безпечні точки доступу (пристрої, які відповідають певним технічним вимогам) і безпечні місця (простори, у яких, окрім технологічних вимог, працюють державні службовці, здатні надавати допомогу сторонам та гарантувати безпеку і автономність під час надання заяв).

Джерело:

- Збірник відповідей на Висновок КРЄС № 26 «Рух уперед: використання допоміжних технологій у судовій системі», Консультативна рада європейських суддів ССЄ(2023)1 – Іспанія, с. 240, 245.

В.4. Впровадження «кіосків» для диверсифікації доступу (США)

82. Визнаючи труднощі, з якими деякі учасники судових процесів стикаються через технологічні бар'єри, суди Нью-Йорка запровадили «кіоски» в судових будівлях для надання необхідного обладнання та технічної підтримки під час участі у віртуальних слуханнях. Крім того, суди налагодили співпрацю з органами державної влади, бібліотеками, громадськими центрами та церквами для створення додаткових пунктів доступу. Ці громадські простори стали частиною Мережі доступу до віртуального суду (VCAN), метою якої є забезпечення технологічної доступності для вразливих груп населення та їх підтримки.

Джерела:

- <https://www.nycourts.gov/LegacyPDFS/press/pdfs/NYCcourtsPandemicPracticesReport.pdf>
- <https://remotecourts.org/>

В.5. Технічні консультанти для сторін у судовому процесі без юридичного представництва (Канада)

83. Канадські рекомендації передбачають призначення в судах спеціального працівника - «технічного навігатора», який допомагає учасникам судових процесів, зокрема тим, хто не має адвоката, долати технічні труднощі. Такий працівник повинен мати відповідну підготовку щодо доступності та володіти технічними навичками роботи з платформою віртуальних слухань, яку використовує суд. У разі якщо учасник має інвалідність і потребує допоміжних технологій, суди повинні забезпечити попередню консультацію з технічним навігатором.

Джерело:

- <https://www.fja.gc.ca/COVID-19/Virtual-Hearings-Operational-Considerations-Audiences-Virtuelles-Enjeux-Operationnels-eng.html>

В.6. Доступ до правосуддя для вразливих груп (Кенія)

84. У Кенії захист вразливих учасників судового розгляду (дітей, осіб з інвалідністю, людей похилого віку, представників меншин, маргіналізованих спільнот, осіб, які перебувають у скрутному матеріальному становищі, вагітних жінок, жертв насильства та осіб, які тримаються під вартою) є пріоритетом у всіх судових процесах і провадженнях. Визнаючи індивідуальні бар'єри, з якими стикаються ці групи, судова система створила центри електронної підтримки в кожному відділенні Високого суду. Ці центри є важливим ресурсом, спеціально призначеним для допомоги вразливим учасникам судових процесів в отриманні доступу до ІКТ-платформ, що використовуються у судовому провадженні. Центри надають таку допомогу, як консультації щодо ефективного використання цифрових інструментів, усунення технічних несправностей і забезпечення належних умов для полегшення участі в судовому процесі.

Джерело:

- <http://kenyalaw.org/kl/index.php?id=11536>

В.7. Ініціативи «Суддя вас слухає» та Chatbot PJ (Перу)

85. У Перу суди впровадили інструмент під назвою *El Juez te Escucha* («Суддя вас слухає»), який дає можливість сторонам та їхнім адвокатам особисто або дистанційно призначати зустрічі із суддями, які ведуть справу. Останнім часом використання цього інструменту стало ще гнучкішим: судді нерідко проводять зустрічі без попереднього запису. Крім того, судова влада Перу впровадила систему миттєвих повідомлень *Chatbot PJ*, яка надає інформацію або автоматизовані відповіді щодо послуг судової системи через технологічні та доступні платформи.

Джерела:

- <https://busquedas.elperuano.pe/dispositivo/NL/1937066-2>
- <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?q=f8d736d3-e051-4b90-bd3f-5848cac3bd1c>
- <https://prensaperu.pe/2021/12/31/poder-judicial-presenta-proyectos-de-innovacion-tecnologica-para-mejorar-los-servicios-de-justicia-y-la-atencion-a-los-usuarios/>
- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/peru>

С. Справи щодо імміграції (Керівний принцип 8)

С.1. Дистанційні слухання у справах щодо імміграції та надання притулку (Швеція)

86. У Швеції було запроваджено дистанційні слухання у справах щодо імміграції та надання притулку, що сприяло пришвидшенню розгляду справ, зменшенню їх накопичення, а також забезпеченню процесуальної справедливості та доступу до правосуддя для всіх сторін.

Джерело:

- <https://www.migrationsverket.se/English/About-the-Migration-Agency/New-paths/2020/2020-03-25-Remote-hearings.html>

С.2. Угода між адвокатами та судом щодо відеозасідань у справах стосовно надання притулку (Франція)

87. У Франції юридичні організації у 2018 році висловили незгоду із запровадженням відеослухань для шукачів притулку, які є особливо вразливою категорією. Після кількох місяців дискусій Національний суд з питань притулку (CNDA) та юридичні організації дійшли згоди

щодо умов проведення відеослухань у справах про надання притулку. Цю угоду викладено в практичному посібнику, що передбачає: обов'язкову згоду заявника на участь у відеослуханні, присутність перекладача поруч у разі крайньої необхідності, навчання учасників використання відеозв'язку, фіксацію кожного етапу слухання, а також регулярний моніторинг системи керівним комітетом, до якого входять представники CNDA, адвокатури, перекладачі, лікарі та аудіовізуальні експерти. Завдяки цій угоді у 2021 році відеослухання були впроваджені в Ліоні та Нансі.

Джерело:

- <http://www.cnda.fr/La-CNDA/Actualites/Les-video-audiences-vont-etre-deployees-debut-2021>

D. Ідентифікація (Керівний принцип 10)

88. Є низка методів посилення перевірки особи учасників судового провадження, окрім пред'явлення посвідчення особи або паспорта перед камерою. Ці методи розроблені для підвищення безпеки та перевірки автентичності осіб, які беруть участь у дистанційних слуханнях. Використання таких практик допомагає судам зменшити ризик несанкціонованого доступу, захистити конфіденційну інформацію та підтримувати довіру до онлайн-проваджень.

D.1. Цифрова перевірка ідентичності (Естонія)

89. В Естонії широко застосовується передова система цифрової ідентифікації (ID-kaart, Mobiil-ID та Smart-ID) для безпечної автентифікації. Під час дистанційних слухань учасники можуть підтверджувати свою особу та підписувати документи в цифровій формі, що забезпечує високий рівень безпеки та довіри до процесу. Ця система є унікальною та глибоко інтегрованою в правову систему країни.

Джерела:

- <https://pub.norden.org/temanord2022-518/>
- ID-kaart (ID Card): <https://www.id.ee/en/>
- Mobiil-ID: [ID.ee - Mobile-ID]: <https://www.id.ee/en/article/mobile-id-2/>
- Smart-ID: [Smart-ID] (<https://www.smart-id.com/>)
- <https://www.kohus.ee/en>

D.2. Цифрові підписи (Україна)

90. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система України охоплює функціонал відеоконференцій, що дає змогу сторонам дистанційно брати участь у судових засіданнях. Система захищена від несанкціонованого доступу за допомогою цифрових підписів. Для участі у відеозасіданні користувач повинен отримати дозвіл суду. Вмикає цю опцію секретар судового засідання через підсистему «Електронний кабінет», доступ до якої можливий лише за умови автентифікації за допомогою цифрового підпису. Якщо сторона бере участь у засіданні за межами суду, вона використовує власні технічні засоби та електронний підпис.

Джерело:

- Збірник відповідей на Висновок КРЕС № 26 «Рух уперед: використання допоміжних технологій у судовій системі», Консультативна рада європейських суддів, CCJE(2023)1 – Україна, с. 262-267.
- <https://ajee-journal.com/new-steps-of-digitalisation-of-civil-justice-in-ukraine>
- <https://en.unba.org.ua/activity/news/8332-how-to-register-an-electronic-cabinet-in-the-ujits-video.html>

D.3. Національна система цифрової ідентифікації (Австрія)

91. Цифровий підпис широко застосовується в Австрії. Країна впровадила вдосконалену систему цифрової ідентифікації під назвою *ID Austria*, яку можна використовувати, зокрема, для подання судових заяв. Ця система є наступним етапом розвитку таких попередніх рішень, як *Handy-Signatur* (мобільний підпис) та *Bürgerkarte* (картка громадянина). *ID Austria* дає змогу користувачам підтверджувати свою особу під час отримання державних послуг онлайн.

Джерела:

- <https://www.oesterreich.gv.at/en/id-austria.html>
- https://www.digitalaustria.gv.at/eng/insights/E-Gov-A-Z_EN/Key-technologies/ID-Austria.html
- Збірник відповідей на Висновок КРЄС № 26 «Рух уперед: використання допоміжних технологій у судовій системі», Консультативна рада європейських суддів ССЈЕ(2023)1 – Австрія.

D.4. Облікові дані SingPass (Сінгапур)

92. У системі цивільного правосуддя Сінгапуру широко застосовуються цифрові технології. Доступ до електронної платформи судочинства можливий лише через облікові дані *SingPass* – національний цифровий ідентифікатор, яким користується кожен мешканець Сінгапуру для зручного та безпечного доступу до державних сервісів. *SingPass* адмініструється Урядовим агентством з технологій (*GovTech*) і є частиною одного з восьми національних стратегічних проєктів, спрямованих на реалізацію бачення «Розумної нації».

Джерела:

- <https://sso.agc.gov.sg/SL-Supp/S914-2021/>
- <https://www.judiciary.gov.sg/singapore-international-commercial-court/forms-and-services/electronic-filing-service>
- <https://assets.hcch.net/docs/de65609a-9c97-49fd-a398-bab7a1a9106c.pdf>
- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/singapore>

Е. Публічність і запис (Керівні принципи 12 і 13)

93. Суди нині застосовують різноманітні інструменти для забезпечення відкритості та фіксації дистанційних слухань відповідно до статті 6 Конвенції. Вони вдосконалили правила та механізми доступу громадськості й ЗМІ до віртуальних засідань, забезпечуючи баланс між прозорістю та безпекою учасників процесу. Додаткові гарантії передбачають обов'язкову попередню реєстрацію, персоналізовані захищені посилання, а також підтвердження або письмове зобов'язання не здійснювати запис чи трансляцію судового процесу. Найкращі практики передбачають пряму трансляцію засідань, спеціальні портали з доступом до записів, окремий режим доступу для представників ЗМІ, кімнати для публічного перегляду в приміщеннях суду, надання аудіозаписів або стенограм засідань, а також використання захищених хмарних сервісів для зберігання записів. Сучасні віртуальні платформи імітують досвід фізичних засідань і мають можливості запису та стримінгу. Інформація про дистанційні слухання поширюється через сайти судів, соціальні мережі та традиційні ЗМІ. Такі інструменти сприяють прозорості, доступності й підзвітності судочинства.

Е.1. Дистанційне спостереження (Англія та Уельс)

94. 28 червня 2022 року набули чинності розділ 85А Закону про суди 2003 року та Положення про дистанційне спостереження та запис (суди й трибунали) 2022 року. Ці нормативні акти дозволяють трансляцію судових процесів у будь-якому суді, трибуналі чи іншому органі, що здійснює судочинство. Закон передбачає можливість використання відео- та аудіотрансляцій для забезпечення доступу громадськості та/або преси. Лорд – головуючий суддя та Старший голова трибуналів видали Практичні рекомендації для підтримки суддів у впровадженні новог

регулювання. У віртуальній кімнаті очікування з'являється попередження про запис слухання. Записи можуть надаватися учасникам, громадськості або ЗМІ за запитом, однак виключно за погодженням судді.

Джерела:

- <https://www.judiciary.uk/guidance-and-reДжерела/practice-guidance-on-remote-observation-of-hearings-new-powers/>
- презентація Клер Джукс – старшої менеджерки з обслуговування та заступниці керівника Служби судів і трибуналів Його Величності, для семінару ECN № 8 «Належна практика проведення дистанційних судових слухань».

Е.2. Керівні принципи щодо публічності дистанційних слухань (Канада)

95. Управління комісара з федеральних судових справ Канади надає рекомендації щодо відкритості дистанційних слухань. Зокрема, наголошується, що повідомлення громадськості про перебіг судового провадження через ЗМІ сприяє поширенню інформації та зміцненню довіри до правосуддя. Якщо кількість учасників віртуального слухання обмежена, як і в разі слухань із фізичною присутністю, суди мають гарантувати доступ акредитованим ЗМІ. Доступ до аудіозаписів засідань також може бути наданий представникам ЗМІ після слухання. У цьому контексті згадуються локальні практики, зокрема Повідомлення для акредитованих ЗМІ провінції Британська Колумбія щодо доступу до провінційного суду під час COVID-19, а також форма запиту / зобов'язання про доступ до цифрових записів судів Онтаріо, яка поширюється на представників сторін і громадськість.

Джерело:

- <https://www.fja.gc.ca/COVID-19/Virtual-Hearings-Operational-Considerations-Audiences-Virtuelles-Enjeux-Operationnels-eng.html>

Е.3. Цифровий запис слухань: Система електронного запису (Польща)

96. У Польщі функціонує система електронного протоколювання (e-Record) – інтегрована цифрова система аудіо- та відеозапису судових засідань. Вона забезпечує повну фіксацію всіх слухань, зокрема дистанційних, та можливість їх подальшого перегляду, що сприяє прозорості й точності судового процесу. Система e-Record особливо корисна для дистанційних слухань, оскільки забезпечує повний та достовірний запис провадження. Понад 2500 залів судових засідань обладнано відповідною технікою. Уже здійснено запис понад 9,2 мільйона слухань. Сторони справи та інші учасники можуть переглядати записи через Інформаційний портал судів. Ці записи також виконують функцію електронних протоколів, що сприяє скороченню тривалості засідань і поліпшенню їх організації.

Джерела:

- <https://www.polskacyfrowa.gov.pl/en/site/learn-more-about-the-programme/search-through-the-projects/good-examples-of-eu-funded-projects/trial-recording/>
- <https://assets.hcch.net/docs/360c61cb-331c-4537-b830-4e0697febcbf.pdf>
- мультиаспектна ініціатива «Рукостискання» щодо розвитку транскордонних відеоконференцій. Робочий потік 1a, D1a Випадки використання в судовій практиці з високими перевагами транскордонних відеоконференцій, с. 17.
- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/poland>

Е.4. Варіанти потокової трансляції судових засідань (Норвегія)

97. Верховний суд Норвегії розширив використання потокової трансляції судових засідань, особливо у справах, що мають суспільне значення. Крім того, відповідно до Закону про цивільне судочинство, суди зобов'язані здійснювати аудіо- та відеозапис судових засідань.

Основна мета цього положення - належна фіксація перебігу судового розгляду та полегшення апеляційного провадження.

Джерела:

- <https://www.domstol.no/en/supremecourt/news/2024/streaming-of-hearings-in-the-supreme-court/>
- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/norway>

Е.5. Запобігання несанкціонованому запису, публікації або трансляції (Канада)

98. Управління комісара з федеральних судових справ Канади надає рекомендації щодо запобігання несанкціонованому запису, публікації чи трансляції дистанційних слухань. У цих рекомендаціях судам пропонується завчасно та на початку слухання чітко інформувати учасників про чинні правила, зокрема щодо заборони на здійснення аудіо- чи відеозапису або фотографування без дозволу суду. Також надаються приклади заяв, які можна використати для інформування учасників. Крім того, управління рекомендує включати застереження до підтвердження реєстрації або інших документів, що надають доступ до слухання, із чітким формулюванням: «Участь у віртуальному провадженні означає згоду з правилами доступу». Судам пропонується надавати гіперпосилання на відповідні політики, повідомлення або інструкції, а також вимагати підтвердження ознайомлення з ними – натисканням посилання при вході на платформу або в інший спосіб.

Джерела:

- <https://www.fja.gc.ca/COVID-19/Virtual-Access-Trial-Courts-Access-virtuel-tribunaux-eng.html>
- <https://www.fja.gc.ca/COVID-19/pdf/Virtual-Access-Trial-Courts.pdf>

Е.6. Публічна реєстрація для спостереження за відеослуханням (Швейцарія)

99. У Швейцарії Постанова про використання електронних засобів для аудіо- та відеотрансляції в цивільному судочинстві (OMETr) передбачає порядок дотримання принципу публічності під час відеозасідань. Суд може дозволити громадськості спостерігати за трансляцією засідання двома способами: у приміщенні суду (наприклад, через трансляцію на великому екрані) або в іншому місці шляхом підключення до відео- чи телеконференції. Для цього зацікавлені особи повинні подати заявку на реєстрацію до суду не пізніше ніж за три робочі дні до слухання. Не пізніше ніж за один робочий день до засідання суд надсилає зареєстрованим учасникам доступ до онлайн-платформи. У разі присутності громадськості в суді, суд повідомляє про час і місце трансляції. Також учасників інформують про заборону передавати дані доступу третім особам або надавати їм можливість спостерігати за трансляцією.

Джерело:

- <https://www.newsd.admin.ch/newsd/message/attachments/86044.pdf>

Г. Свідки та експерти (Керівні принципи 14 і 15)

100. У різних країнах впроваджуються інноваційні та безпечні технологічні рішення для дистанційного допиту свідків і експертів. Такі рішення спрямовані на забезпечення цілісності, конфіденційності й надійності свідчень, вирішення логістичних питань і розширення доступності правосуддя.

Г.1. Уникнення повторної травматизації та захист безпеки (Словенія)

101. Вразливі потерпілі або свідки можуть надавати показання з-за меж судової зали, щоб уникнути повторної травматизації, або з міркувань безпеки. У Словенії для допиту дітей-потерпілих зазвичай залучають судового експерта – переважно клінічного психолога, як

проводить інтерв'ю в дружніх до дитини кімнатах соціального захисту. Ці інтерв'ю записуються, а із судом або окремим приміщенням в центрі соціального захисту встановлюється відеозв'язок. Таким чином, забезпечується також дотримання прав підозрюваного. Суддя, прокурор або адвокат можуть передавати експерту додаткові запитання через інтернет. У країні також проводиться міждисциплінарне навчання для фахівців, залучених до такого формату допиту. Рекомендується, щоб усі інтерв'ю з вразливими особами проводилися в дружньому середовищі та фіксувалися на відео.

Джерело:

- Мультиаспектна ініціатива «Рукоштовування» щодо розвитку транскордонних відеоконференцій. Робочий потік 1а, документ D1а, с. 33.

F.2. Робота зі свідченнями дітей (Фінляндія)

102. У Фінляндії в рамках кримінального провадження активно застосовуються дистанційні свідчення та практики, орієнтовані на потреби дітей, особливо для захисту вразливих свідків. Завдяки сучасним технологіям фінська система поєднує елементи скандинавської моделі, створюючи гуманніший та ефективніший судовий процес. Дистанційне надання свідчень через відеозв'язок стає дедалі поширенішим, особливо у справах, що стосуються дітей або жертв сексуального насильства. Такий підхід має кілька переваг: 1) «захист свідків» – убезпечує вразливих осіб від травматичного досвіду перебування в суді; 2) «ефективність» – сприяє оперативному та якісному збору доказів; 3) «інтеграція в судовий процес» - відеотехнології є добре інтегрованими у правову систему країни.

Джерела:

- https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/bitstream/handle/11250/2463073/the_nordic_model.pdf?sequence=1
- <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1498923/FULLTEXT01.pdf>

F.3. Особистість свідків або експертів (Чеська Республіка)

103. У Чеській Республіці цивільне судочинство дозволяє використовувати відеоконференції для отримання доказів, що дає змогу свідкам та експертам давати показання без фізичної присутності. Для підтвердження особи учасника по іншу сторону екрану правила вимагають, щоб це зробив працівник суду. Учасники провадження мають право бути присутніми під час збирання доказів і можуть висловлювати заперечення щодо якості аудіо- чи відеозв'язку. Опитування показали, що висококваліфіковані фахівці, зокрема медичні та судово-медичні експерти, через значне професійне навантаження часто не мають змоги особисто прибути до суду, тож відеоконференції є практичним вирішенням цієї проблеми.

Джерела:

- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/czech-republic>
- Висновок КРЄС № 26 «Рух уперед: використання допоміжних технологій у судовій системі». Збірка відповідей. Консультативна рада європейських суддів ССЄ(2023)1 – Чеська Республіка.

F.4. Значний досвід у заслуховуванні свідків та експертів (Австрія)

104. Австрія впровадила використання систем відеоконференцій у цивільному та кримінальному судочинстві, зокрема для заслуховування свідків, сторін, експертів і перекладачів. Технологія відеоконференцій дає змогу суддям допитувати осіб у суді, що розташований найближче до місця їхнього проживання й обладнаний необхідною технікою. Для організації слухань у форматі відеоконференцій судді можуть скористатися базою даних бронювання кімнат, доступною через інтранет. Ця система автоматично надсилає електронний лист відповідальній особі, яка забезпечує проведення відеоконференції.

Джерело:

- Багатоаспектна ініціатива щодо покращення транскордонних відеоконференцій «Рукоштовування», Робочий потік 1a, D1a, Випадки використання в судовій практиці з високими перевагами транскордонних відеоконференцій, с. 15-16.

F.5. Дистанційні слухання цивільних справ у цивільних судах (Гонконг)

105. Судова система Гонконгу запровадила *Технологічний суд* із метою підвищення ефективності та результативності роботи судових служб. Цей суд оснащений різними технічними засобами, зокрема відеоконференцв'язком для свідків, які можуть давати свідчення дистанційно, та мультимедійним обладнанням для подання доказів у різних форматах. Крім того, для допиту вразливих свідків також передбачена система відеозв'язку. Сторони та їхні представники можуть переглянути відеозапис, що демонструє проведення дистанційних слухань (зокрема, отримання дистанційних свідчень свідків за допомогою відеозв'язку).

Джерела:

- https://www.judiciary.hk/en/court_services_facilities/tech_crt.html
- https://www.judiciary.hk/en/court_services_facilities/video.html
- <https://www.hklawsoc.org.hk/en/Support-Members/Use-of-IT-in-Court>
- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/hong-kong>

G. Збір доказів (Керівні принципи 16–18)

106. Держави впроваджують передові, безпечні рішення для дистанційного збирання доказів, що забезпечують цілісність, конфіденційність та надійність судового процесу. Такі інновації долають логістичні труднощі, підвищують доступність судочинства та встановлюють нові стандарти надійності. Водночас транскордонне отримання доказів усе ще становить серйозний виклик.

G.1. Технологія блокчейн для безпечної документації (Ліхтенштейн)

107. У контексті дистанційних слухань блокчейн-технології забезпечують цілісність і безпеку поданих документів і доказів. Їх використання гарантує неможливість підробки документів після їх подання до суду, що підвищує рівень безпеки та довіри до дистанційного судочинства.

Джерела:

- <https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/blockchain-laws-and-regulations/liechtenstein/>
- <https://www.albanylawreview.org/article/75407.pdf>
- <https://www.liechtensteinusa.org/index.php/article/promoting-best-practices-and-protections-in-blockchain-technology>
- <https://practiceguides.chambers.com/practice-guides/blockchain-2024/liechtenstein/trends-and-developments/O17311>

H. Перекладачі (Керівні принципи 19–20)

108. Цифровий прогрес у сфері судових процесів та перекладу зосереджено на забезпеченні повного доступу суддів, перекладачів і сторін до аудіовізуального контенту. Це має вирішальне значення для забезпечення справедливості та доступності дистанційних слухань, рівноцінних традиційним очним засіданням. Здійснюються кроки щодо впровадження передових технологій, зокрема інструментів транскрипції та перекладу на основі штучного інтелекту, у дистанційні слухання.

H.1. Переклад у процедурі надання притулку (Європейське агентство з питань

притулку, EUAA)

109. Практичний посібник із перекладу в процедурі надання притулку, розроблений за участю експертів з країн ЄС та третіх країн, містить ключові рекомендації щодо дистанційного перекладу. У ньому наголошується, що дистанційний переклад має свої особливості та пов'язаний із низкою викликів. Хоча переклад із фізичною присутністю загалом вважається кращим і рекомендованим, критично важливо підготувати все необхідне обладнання заздалегідь. Необхідно також попередньо погодити з перекладачем резервні канали зв'язку та протоколи дій у разі виникнення технічних несправностей або збоїв. Забезпечення якісного аудіозв'язку під час дистанційних сесій має відповідати стандартам очного спілкування. У разі наявності проблем зі слухом або зором у заявника про це слід одразу інформувати перекладача. Наприклад, у таких випадках може бути корисним планування частіших перерв під час сесій. Також важливо регулярно перевіряти, наскільки заявник розуміє сказане. Ведення докладних нотаток і встановлення протоколів взаємодії з перекладачами допоможе забезпечити безперервність та ефективність процесу. У разі виникнення труднощів ключовим є оперативне спілкування з перекладачем та реалізація заздалегідь погоджених рішень. Такий проактивний підхід сприяє збереженню надійності та ефективності дистанційного перекладу, забезпечуючи справедливий доступ до процедури й дотримання процесуальних гарантій.

Джерела:

- Практичний посібник з перекладу в процедурі надання притулку, лютий 2024 року: https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2024-02/2024-Practical-Guide-Interpretation-Asylum-Procedure-EN_0.pdf
- <https://research.aber.ac.uk/en/publications/report-remote-hearings-post-covid>

Н.2. Керівні принципи щодо правил іменування та технічних вимог (Канада)

110. Провінційний суд з розгляду правопорушень у Лідсі та Гренвіллі (Онтаріо) використовує платформу Zoom для надання послуг дистанційного перекладу. Перекладачі підключаються до віртуальних засідань через відеозв'язок і здійснюють переклад відповідно до чітко встановлених вимог до іменування та технічних параметрів. Обрана платформа дає змогу здійснювати переклад у режимі реального часу без фізичної присутності в судовій залі. Для забезпечення ефективної роботи використовуються спеціальні програмні інструменти, які полегшують перемикання між мовами. Послуги перекладу доступні як за попереднім графіком, так і на вимогу, передбачено підтримку різних режимів перекладу – як послідовного, так і синхронного – із використанням як розмовних мов, так і жестової мови.

Джерело:

- <https://www.leedsgrenville.com/en/government/reДжерела/Documents/POA/Interpreter-Guide-for-Remote-Hearings.pdf>

Н.3. Фізична присутність перекладача поруч із заявником (Франція)

111. У Франції є правило, яке передбачає фізичну присутність перекладача поруч із заявником під час відеозасідань Національного суду з питань притулку. Відсутність перекладача допускається лише у виняткових випадках і має бути обґрунтована абсолютною неможливістю залучення перекладача, який володіє мовою заявника та міг би бути фізично присутнім поруч із ним. Лише за таких умов перекладач може перебувати в залі судового засідання окремо від заявника.

Джерела:

- https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000042775942/2021-05-01
- <http://www.cnda.fr/content/download/176710/1742484/version/2/file/Vademecum%20et%20annexes.pdf>

I. Адекватне державне фінансування та ресурси (Керівний принцип 32)

112. У багатьох державах було збільшено державне фінансування та ресурси для забезпечення ефективного проведення відеоконференцій у судових процесах. Зокрема, створено публічні, єдині та загальнонаціональні ІКТ/ВК-платформи. Ці платформи можуть включати подання судових форм чи доказових документів онлайн, обмін документами між судовими посадовими особами та сторонами, а також організацію дистанційних слухань.

1.1. Проєкт Via Video (Угорщина)

113. В Угорщині проєкт *Via Video* сприяв впровадженню загальнонаціональної системи дистанційних слухань. Нині всі районні суди, вищі суди, регіональні апеляційні суди та Курія оснащені телекомунікаційним обладнанням, що забезпечує доступ до відеоконференцій у всіх судових будівлях. Цифровізація судового провадження в Угорщині реалізується в межах проєкту «*Цифровий суд*», що має на меті підвищення швидкості й ефективності судового адміністрування. Проєкт охоплює оцифрування судових документів, електронний доступ до судових протоколів, розробку пошукової системи для Збірника судових рішень із використанням штучного інтелекту, а також забезпечення доступу до публічних записів шляхом автоматичної передачі інформації.

Джерела:

- <https://birosag.hu/en/electronic-procedures>
- Збірник відповідей на Висновок КРЄС № 26 «Рух уперед: використання допоміжних технологій у судовій системі», Консультативна рада європейських суддів CCJE(2023)1 – Угорщина, с. 127 та далі.

1.2. SEGBIS – Аудіо- та відеоінформаційна система (Туреччина)

114. Система *SEGBIS* забезпечує дистанційну участь затриманих, експертів і свідків у судових засіданнях у режимі реального часу через відеоконференцію. Вона гарантує безпечну та надійну передачу аудіо- та відеоінформації, підтримуючи цілісність судового процесу. Особливо цінною система виявилася у кримінальних справах, у яких її використання дозволило зменшити потребу у фізичному транспортуванні затриманих і підвищити рівень безпеки.

Джерела:

- Збірник відповідей на Висновок КРЄС № 26 «Рух уперед: використання допоміжних технологій у судовій системі», Консультативна рада європейських суддів CCJE(2023)1 – Туреччина, с. 253, 255-259.
- <https://assets.hcch.net/docs/eaafd3a7a-f239-46f6-85a9-1d03fa6a7c34.pdf>
- <https://www.morogluarseven.com/news-and-publications/virtual-justice-in-turkey-where-we-are-and-what-to-expect-from-the-future/>
- <https://www.researchgate.net/publication/364123375>

1.3. Портал Citius (Португалія)

115. Портал *Citius* є основною цифровою платформою цивільного судочинства Португалії. Хоча він безпосередньо не надає можливості для відеоконференцій, платформа входить до ширшої цифрової екосистеми, що містить відповідні інструменти. У Португалії суди можуть заслуховувати свідків у форматі відеоконференцій, що дає змогу сторонам брати участь дистанційно. Портал забезпечує електронне ведення справ і обробку судової документації, спрощуючи доступ усіх учасників процесу до матеріалів під час дистанційних слухань.

Джерела:

- <https://www.citius.mj.pt/portal/default.aspx>

- <https://tribunais.org.pt/Publicacoes/Distribuicao-de-processos/Consultar-distribuicao-de-processos-judiciais>
- https://e-justice.europa.eu/319/EN/facilities_in_eu_countries?PORTUGAL&member=1
- https://e-justice.europa.eu/content_automatic_processing-280-pt-maximizeMS_EJN-en.do?member=1
- https://mais.justica.gov.pt/wp-content/uploads/2024/03/livro_prr-2024-03-22-EN-digital.pdf
- Збірник відповідей на Висновок КРЕС № 26 «Рух уперед: використання допоміжних технологій у судовій системі», Консультативна рада європейських суддів ССЈЕ(2023)1 – Португалія, с. 193-204.
- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/portugal>

1.4. Цифрові рішення, що охоплюють усе провадження (Шотландія)

116. У шотландських судах застосовуються цифрові інструменти, що охоплюють увесь життєвий цикл справи - від подання позову до фінального слухання з доказами. Серед них: ICMS (Інтегрована система управління справами) - для адміністрування процесу; Civil Online - для онлайн-подачі та відстеження ходу справ (поки що лише для певних категорій справ); Objective Connect - платформа для обміну документальними доказами; Cisco Webex - інструмент для проведення відеоконференцій. Ці рішення широко застосовуються в щоденній практиці судів. Якщо вони доступні, то використовуються за замовчуванням, за винятком випадків, коли одна зі сторін має обмеження в цифровому доступі.

Джерела:

- <https://www.gov.scot/publications/civil-justice-systems-pandemic-response/pages/3/>
- <https://www.scotcourts.gov.uk/docs/default-source/aboutscs/reports-and-data/reports-data/scts-digital-strategy---final.pdf?sfvrsn=4>
- <https://www.scotcourts.gov.uk/taking-action/civil-online-gateway/welcome2>
- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/scotland>

1.5. Цифрова трансформація (Румунія)

117. У жовтні 2022 року Міністерство юстиції Румунії затвердило фінансування першого проєкту, пов'язаного зі стратегією цифрової трансформації. Проєкт передбачає закупівлю та впровадження мережевого обладнання для зв'язку, забезпечення безпеки даних, а також техніки для обробки та зберігання інформації в судах і в самому міністерстві.

Джерела:

- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/romania>
- Збірник відповідей на Висновок КРЕС № 26 «Рух уперед: використання допоміжних технологій у судовій системі», Консультативна рада європейських суддів ССЈЕ(2023)1 – Румунія.

1.6. Комплексний портал справ (Литва)

118. У систему обробки справ ЛІТЕКО входить комплексний портал, який надає суддям і сторонам у судових процесах доступ до всіх етапів провадження. Через портал можна завантажити й переглянути всі матеріали справи, а також аудіозаписи слухань. У 2021 році Литовська рада судочинства включила керівні принципи СЕРЕJ до національних рекомендацій щодо використання відеоконференцій у судовому процесі⁴⁸.

⁴⁸ Див.: Рекомендації щодо дистанційних судових засідань, затверджені Радою судочинства 27 серпня 2021 року - Rekomendacijos dėl nuotolinių teismo posėdžių patvirtinta Teisėjų Tarybos 2021 m. rugpjūčio 27 d.

Джерела:

- <https://pub.norden.org/temanord2022-518>
- Вибрані національні передові практики, CEPEJ-GT-CYBERJUST(2021)11, с. 3;
- Збірник відповідей на Висновок КРЄС № 26 «Рух уперед: використання допоміжних технологій у судовій системі», Консультативна рада європейських суддів CCJE(2023)1 – Литва, с. 155-166.

1.7. Проактивна роль судової влади у впровадженні змін (Сан-Марино)

119. Судова система Сан-Марино перебуває у фазі переходу та технологічної модернізації, яка засновується на консультаціях між урядом, судовою системою та професійною асоціацією адвокатів. Пандемія COVID-19 стала каталізатором, що зумовив необхідність негайного впровадження ІТ-інструментів у судочинстві. Фінансове законодавство передбачило окреме фінансування для підтримки модернізації. До цього процесу активно залучаються як технологічні, так і людські ресурси за участю всіх зацікавлених сторін, зокрема завдяки прямому діалогу між усіма учасниками судового процесу.

Джерело:

- Збірник відповідей на Висновок КРЄС № 26 «Рух уперед: використання допоміжних технологій у судовій системі», Консультативна рада європейських суддів CCJE(2023)1 – Сан-Марино, с. 225.

1.8. Оснащення судових і пенітенціарних установ (Франція)

120. У Франції бюджет на судові ІТ-системи зріс більш ніж удвічі з 2018 року в межах Плану цифрової трансформації Міністерства юстиції. Частина коштів спрямовується на закупівлю обладнання (екранів та аксесуарів), яке дає змогу використовувати відеоконференції в судах і пенітенціарних установах. Зараз нове обладнання встановлюється в темпі близько 50 кімнат на рік.

Джерело:

- <https://www.senat.fr/rap/l23-128-318/l23-128-3186.html#fn35>

Ж. Максимальне наближення до реального судового засідання (Керівний принцип 33)

121. Все більше держав прагнуть створити реалістичне враження присутності на слуханні, забезпечуючи повну комунікацію та взаємодію між усіма учасниками й особою, яку слухають. Мета – дати відчуття фізичної присутності в залі суду під час участі у відеоконференції. Технології дають змогу фокусувати зображення на промовцях і відстежувати мову їхнього тіла.

Ж.1. Пілотний проєкт віртуальної зали суду (Ісландія)

122. Ісландія запровадила пілотний проєкт «Віртуальна зала суду», в межах якого використовуються передові інструменти відеозв'язку, адаптовані до потреб судочинства. Це забезпечує якісну трансляцію аудіо та відео, що має вирішальне значення для достовірності свідчень й ефективного спілкування між усіма учасниками. Система також передбачає функції обміну документами в реальному часі та приватні віртуальні кімнати для консультацій між адвокатом і клієнтом під час слухань.

Джерела:

- <https://www.ruv.is/english/2021-02-23-icelands-vr-courtroom/>
- <https://www.112.is/en/reДжерела/syndardomssalur>
- https://www.researchgate.net/publication/378476240_Testifying_in_Court_Virtual_Reality_as_a_Preparation_Strategy_for_Survivors_of_Sexual_Violence_in_Iceland

1.2. Подальша модернізація судів (Латвія)

123. У Латвії цифровізація судочинства триває вже багато років – електронне спілкування між судами та сторонами запроваджено з 2006 року. Суди та правоохоронні органи мають обладнання для проведення відеоконференцій. Судові засідання фіксуються у форматі аудіо та відео, що дає змогу сторонам отримувати цифрові записи слухань на всіх рівнях судочинства. Наразі триває оновлення Wi-Fi-обладнання та мережевої інфраструктури, усі судді вже забезпечені ноутбуками, а 50 % персоналу – сучасними портативними пристроями. Судові канцелярії та зали засідань оснащено новими сканерами високої швидкості та документ-камерами високої роздільної здатності. На сьогодні 54 % судових зал обладнано засобами відеоконференцзв'язку.

Джерела:

- <https://pub.norden.org/temanord2022-518/>
- https://commission.europa.eu/document/download/fea85ed5-044a-493d-a3aa-c5dfb00efe26_en?filename=87_1_52802_input_mem_latvia_en.pdf
- https://e-justice.europa.eu/319/EN/facilities_in_eu_countries?LATVIA&member=1
- <https://assets.hcch.net/docs/11815546-3032-464d-8590-2609a196ab61.pdf>

1.3. Високоякісна технологія відеоконференцзв'язку (Швеція)

124. У Швеції суди використовують високоякісну технологію відеоконференцзв'язку для чіткої передачі звуку та зображення, забезпечення достовірності свідчень й ефективної комунікації між учасниками. Усі 650 судових зал країни обладнано для дистанційного заслуховування свідків і забезпечення синхронного перекладу. Системи також дають змогу обмінюватися документами в реальному часі та проводити приватні віртуальні консультації між адвокатом і клієнтом під час слухань.

Джерела:

- https://www.cisco.com/c/dam/global/sv_se/solutions/collaboration/working-from-home/docs/cisco_report_on-virtual-meetings--why-and-how-sweden-will-become-the-world-leader.pdf
- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/sweden>
- інформація надана Карін Веннберг Боберг, юрисконсульткою юридичного відділу Адміністрації національних судових органів Швеції, для семінару ECN № 8 «Належна практика проведення дистанційних судових слухань».

1.4. Стандартне кадрування камери під час різних етапів слухання (Франція)

125. У Франції проведення відеослухань у Національному суді з питань надання притулку поділено на шість окремих фаз відповідно до «Посібника з відеослухань у Національному суді з питань надання притулку». Для кожного з етапів у посібнику передбачено стандартні налаштування камер (крупний план або ширококутна зйомка) – окремо для зали суду, де перебуває суд, та для віддаленої кімнати, де перебувають заявник і його адвокат. Таке структурування має на меті максимально наблизити відеослухання до очного формату та забезпечити чітке розуміння позицій усіх учасників процесу.

Джерело:

- <http://www.cnda.fr/content/download/176710/1742484/version/2/file/Vademecum%20et%20annexes.pdf>

К. Інструкції для учасників (Керівний принцип 35)

126. Усі учасники судового процесу повинні завчасно отримати повний обсяг інформації про очікувану поведінку, зобов'язання та процесуальні норми. Це забезпечує обізнаність сторін

щодо своїх ролей і сприяє справедливому та ефективному розгляду справи. З метою підвищення доступності така інформація часто розміщується на офіційних вебсайтах судів. Крім того, надаються навчальні відео, які допомагають учасникам ознайомитися з процедурою проведення слухань і технологічними інструментами, що використовуються під час віртуальних або дистанційних засідань. Учасники та спостерігачі також отримують рекомендації щодо технічних вимог до платформ, включно з необхідним обладнанням і програмним забезпеченням. Інструкції містять покрокові вказівки із зображеннями екрана, що допомагають з налаштуванням платформи та підключенням до неї. Інструкції охоплюють використання мікрофонів, камер, функції спільного доступу до екрана, а також містять поширені запитання, поради щодо усунення технічних несправностей та алгоритм дій у разі їх виникнення під час слухання. Практичні поради охоплюють проведення тестових підключень, підготовку сторін і свідків, врахування особливостей участі осіб без адвоката, а також попереднє вирішення організаційних питань із суддею або секретарем. Також надаються рекомендації щодо етикету та пристойної поведінки під час слухання, ведення документів, особливостей використання екранів і ефективної адвокації у віртуальному середовищі.

К.1. Чітка інформація для користувачів судових послуг (Ірландія)

127. В Ірландії забезпечено чіткі, лаконічні та зручні для користувача інструкції щодо участі в дистанційних слуханнях, із посиланнями на правові норми як для цивільного, так і для кримінального провадження. Особливий акцент зроблено на тому, що учасники дистанційних слухань мають ті самі гарантії, що й у разі фізичної присутності в суді, а повноваження суду залишаються незмінними. Крім того, передбачено, що будь-які перешкоди для участі особи в дистанційному слуханні або втручання в роботу технічних засобів є правопорушенням.

Джерела:

- <https://www.citizensinformation.ie/en/justice/witnesses/remote-hearings-and-video-link-evidence>
- <https://www.courts.ie/remotecourts>
- <https://www.eolasmagazine.ie/digitising-the-courts>

К.2. Інструкції та адаптовані відео (Нідерланди)

128. На вебсайті Rechtspraak.nl представлено докладні інструкції щодо технічних вимог і налаштування різних пристроїв і платформ для участі в онлайн-слуханнях. Крім текстових інструкцій, розміщено навчальні відео, що демонструють, як саме відбувається судове засідання в онлайн-форматі. Відео виконує функцію візуального посібника, пояснюючи правила участі та етикет у віртуальному судовому процесі, щоб громадяни розуміли, чого очікувати та як орієнтуватися в цифровому середовищі суду. Також приділено увагу технічній підтримці – учасники можуть звертатися до Сервісного центру Rechtspraak (RSC) за допомогою, включно з тестуванням аудіо- та відеоз'єднання перед засіданням. Інструкції охоплюють питання безпеки, конфіденційності, а також правила безпечного подання документів та підписаних матеріалів через онлайн-сервіси.

Джерело:

- <https://www.rechtspraak.nl/online-zittingen-en-overleggen>

К.3. Детальні та адаптовані інструкції для фахівців (Австралія)

129. Верховний суд штату Вікторія розробив вичерпні й докладні рекомендації для практиків щодо використання відеоконференцій і проведення дистанційних слухань, які доступні онлайн. Ці інструкції подані не лише в текстовому форматі, а й у вигляді відеозаписів та вебінарів, зокрема індивідуально підготовлених навчальних матеріалів. Учасникам дистанційних слухань надаються практичні поради щодо поведінки відповідно до чинного

законодавства, кращих практик і норм судового етикету.

Джерела:

- <https://www.supremecourt.vic.gov.au/going-to-court/virtual-hearings/virtual-hearings-practitioners-fact-sheet>
- <https://www.supremecourt.vic.gov.au/going-to-court/virtual-hearings/virtual-hearings-tips-and-tricks-for-practitioners>
- <https://www.supremecourt.vic.gov.au/about-the-court/publications/the-dos-and-donts-of-virtual-hearings-webinar>

К.4. Зручні інструкції для учасників (США та Канада)

130. Товариство правової допомоги округу Колумбія видало «Найкращі практики для адвокатів, які представляють клієнтів на дистанційних або віртуальних слуханнях». Це керівництво вирізняється чіткою та доступною мовою, що робить процедури зрозумілими як для адвокатів, так і для їхніх клієнтів. Воно охоплює такі важливі аспекти, як технічні вимоги, етикет під час слухань та стратегії найкращого представництва клієнтів. Керівництво містить практичні поради, які допомагають адвокатам орієнтуватися в нюансах віртуальних слухань, забезпечуючи професіоналізм і ефективність.

131. «Посібник Коннектикуту з дистанційних слухань для адвокатів та осіб, які представляють себе самостійно», є цінним ресурсом, що пропонує важливі рекомендації щодо орієнтації у складних налаштуваннях віртуальних залів суду. Включення скриншотів програм підвищує зручність використання, надаючи візуальні посібники, які пояснюють технічні налаштування та процедури.

132. «Найкращі практики для дистанційних слухань», надані Вищим судом правосуддя в Онтаріо, є комплексним ресурсом, що пропонує важливі рекомендації для учасників віртуальних судових проваджень. Серед іншого, він радить учасникам закривати непотрібні програми та зосереджуватися на слуханні, що допомагає мінімізувати відволікаючі фактори та забезпечити більш плавний хід судового розгляду.

Джерела:

- <https://wclawyers.org/wp-content/uploads/2020/04/Best-Practices-for-Attorneys-Handling-Virtual-Hearings.6-8-20-c2.pdf>
- <https://jud.ct.gov/HomePDFs/ConnecticutGuideRemoteHearings.pdf>
- <https://www.ontariocourts.ca/scj/files/best-practices-remote-hearings.pdf>

К.5. Посібник користувача для юристів, учасників та громадськості (Канада)

133. Уряд Квебеку опублікував «Посібник користувача для юристів, інших партнерів, учасників та громадськості щодо доступу до слухань за допомогою технологічних засобів». Цей посібник містить інформацію про правила, яких слід дотримуватися під час слухань (заборона запису або трансляції, заборона поширення отриманих посилань для підключення), загальні інструкції щодо належного проведення слухання (вимкнення мікрофонів, невикористання функції «чат») та етикет (перебування на самоті в тихій кімнаті, уникнення невідповідного фону, очікування дозволу судді на виступ). Він також містить технічну інформацію про те, як брати участь в онлайн-слуханні або бути присутнім на ньому, подану дуже чітко та зрозуміло (технічні передумови й тестування підключення, завантаження програми Microsoft Teams, отримання посилань для підключення, приєднання до слухання, доступні функції, рекомендації щодо розв'язання технічних проблем).

Джерело:

- https://cdn-contenu.quebec.ca/cdn-contenu/adm/min/justice/publications-adm/palais-justice-adm/MJQ_Guide_Audience_Teams-public_VF.pdf

L. Гідність і авторитет суду (Керівний принцип 35, кінцева частина)

134. Кілька держав наразі безпосередньо розглядають питання етикету та авторитету в судах, які стали актуальними через неоднозначний досвід під час пандемії. Адаптація традиційних практик судових засідань до віртуального середовища вважається корисною для підтримки цілісності судових процесів.

L.1. Керівництво з поведінки для дистанційних виступів (Канада)

135. Керівництво з поведінки для дистанційних виступів Суду Альберти, опубліковане у 2022 році та оновлене у 2024 році, містить належні практики та пункти етикету, щоб забезпечити ефективність участі в дистанційному слуханні та повагу до урочистості суду. Цей перелік очікувань є мінімальними вимогами до віртуальних виступів і не є вичерпним. У посібнику наголошується, що дистанційна участь вважається появою в суді й учасники повинні бути вдягненими так, ніби вони фізично присутні в залі суду. Очікується, що адвокати носитимуть діловий одяг. Невідповідні профілі або фотографії на фоні заборонені, а адвокат повинен мати професійне тло. Учасники повинні поводитися так, ніби фізично перебувають у залі суду, утримуючись від їжі чи пиття, крім води. Куріння, у тому числі електронних сигарет, під час судового розгляду заборонено. Крім того, адвокат, а також сторони, якщо це можливо, повинні використовувати навушники з мікрофоном.

Джерела:

- [https://albertacourts.ca/docs/default-source/pc/provincial-court-of-alberta-conduct-guide-for-remote-appearances-\(february-9-2022\).pdf?sfvrsn=544ccc83_19](https://albertacourts.ca/docs/default-source/pc/provincial-court-of-alberta-conduct-guide-for-remote-appearances-(february-9-2022).pdf?sfvrsn=544ccc83_19)
- порівн.: <https://www.ontariocourts.ca/scj/notices-and-orders-covid-19/remote-hearings/>

L.2. Керівництво з поведінки учасників, які приєднуються до слухання дистанційно (Канада)

136. У Квебеку Вищий суд, Суд Квебеку та муніципальні суди у 2020 році прийняли «Керівництво з регулювання використання технологій у залі суду та поведінки учасників, які приєднуються до слухання дистанційно». Ці Керівні принципи були переглянуті у 2022 році та доступні онлайн. Принципи містять набір правил, спрямованих на забезпечення мінімального рівня етикету під час змішаних слухань. Вони охоплюють різні аспекти, такі як дрескод для учасників, поведінка й мова, умови приміщення, спілкування між учасником та його адвокатом, обладнання, фон, запис і трансляція, а також вживання їжі та напоїв.

Джерело:

- <https://courduquebec.ca/fileadmin/cour-du-quebec/centre-de-documentation/toutes-les-chambres/LignesDirectricesTechnologies.pdf>

L.3. Належна поведінка та авторитет суду (США)

137. Комісія з доступу до правосуддя Техасу у своєму документі «Найкращі практики для судів на слуханнях у Zoom за участю учасників, які самі себе представляють» рекомендує учасникам «бути вдягненими належним чином, так ніби вони присутні на очному судовому засіданні». Посібник судів Північної Дакоти «Підготовка до дистанційного слухання» радить учасникам «вибрати відповідне, тихе місце, вільне від відволікаючих факторів» та «залишатися шанобливими і професійними у своїй поведінці й мові». У документі Верховного суду Луїзіани «Найкращі практики для дистанційних апеляційних слухань» зазначається, що «суди підтримують той самий авторитет і очікування щодо пристойності на дистанційних слуханнях, як і під час очної зустрічі». На вебсторінці «Дистанційні слухання» Судової гілки Міннесоти зазначається, що суди мають «можливість вимкнути звук або видалити учасників, які заважають слуханню, з дистанційного засідання». Ці найкращі практики відображені в багатьох

інших національних рекомендаціях.

Джерела:

- Комісія з питань доступу до правосуддя Техасу - «Найкращі практики для судів у Zoom-слуханнях за участю учасників, які самі себе представляють»: www.texasatj.org
- Суди Північної Дакоти - «Підготовка до дистанційного слухання»: www.ndcourts.gov
- Верховний суд Луїзіани - «Найкращі практики для дистанційних апеляційних слухань»: www.lasc.org
- Судова влада Мінесоти - «Дистанційні слухання»: www.mncourts.gov

L.4. Практичні вказівки Голови Верховного суду щодо повноважень суду (Кенія)

138. Голова Верховного суду Кенії видав детальні вказівки щодо дотримання суворого пристойного стилю під час віртуальних слухань. Адвокати та всі учасники повинні бути належно вдягнені для участі в таких засіданнях. Для збереження урочистості провадження і за вказівкою суду адвокати можуть з'являтися у своїх мантиях або в іншому відповідному професійному одязі. Протягом усього слухання мають підтримуватися порядок і дисципліна. Ніхто не повинен говорити без дозволу суду. Усі мікрофони мають залишатися вимкненими, доки учаснику не буде надано слово, а камери – увімкненими. Адвокати та інші учасники повинні дотримуватися таких самих норм ввічливості, як і в залі суду. Звертаючись до суду, адвокати та сторони повинні говорити повільно й робити паузи, щоб забезпечити можливість перекладу. Заяви мають бути лаконічними і точними, без повторення змісту поданих документів.

Джерело:

- <http://kenyalaw.org/kl/index.php?id=11536>

М. Кібербезпека (Керівний принцип 42)

139. Кібербезпека є критично важливою для дистанційних слухань, оскільки забезпечує цілісність, конфіденційність та доступність судового процесу. Це передбачає використання захищених каналів зв'язку, зашифрованих інструментів відеоконференцзв'язку та суворих протоколів автентифікації для учасників. Такі заходи необхідні для підтримання довіри громадськості до судової системи.

М.1. Міркування щодо конфіденційності, безпеки та приватності (Канада)

140. У керівних принципах «Відкриті суди: міркування щодо конфіденційності, безпеки та приватності, що виникають у зв'язку з віртуальним доступом до публічних слухань» розглядаються відповідні міркування та належні практики оцінювання того, чи можна безпечно й належним чином вирішити питання конфіденційності, безпеки та приватності у віртуальному судовому середовищі, особливо під час забезпечення доступу до слухань для ЗМІ та громадськості.

Джерело:

- <https://www.fja.gc.ca/COVID-19/pdf/Open-Court-Privacy-Security-and-Confidentiality.pdf>

М.2. Політика безпеки інформаційних систем правосуддя (Італія)

141. Міністерство юстиції Італії розробило комплексну стратегію безпеки, викладену в документі «План щодо кібербезпеки для здійснення правосуддя». В ньому докладно описано заходи з контролю доступу до мереж і робочих станцій, а також підкреслено важливість координації з національними органами кібербезпеки, зокрема з Департаментом інформаційної безпеки (DIS). Ключова ініціатива передбачає впровадження системи

контролю доступу до мережі (NAC) для управління підключенням та запобігання несанкціонованому доступу до всієї інфраструктури правосуддя.

Джерела:

- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/italy>
- <https://ca-salerno.giustizia.it/cmsreДжерела/cms/documents/Piano%20per%20la%20Sicurezza%20Informatica%20dell'Amministrazione%20della%20Giustizia%202021.pdf>

М.3. Пристрої відеоконференцзв'язку з наскрізним шифруванням (Гонконг)

142. Для участі в дистанційних слуханнях у цивільних справах сторони повинні використовувати пристрої відеоконференцзв'язку («Пристрій ВКЗ»). Є три варіанти використання таких пристроїв: апаратний, програмний і браузерний. У разі використання апаратного чи програмного варіанта сторони повинні впевнитися, що їхні пристрої ВКЗ підтримують наскрізне шифрування засобами відеоконференцзв'язку та протокол шифрування судової влади. Браузерний варіант було впроваджено для забезпечення участі в слуханнях із використанням стандартних веббраузерів і звичайних комп'ютерних пристроїв. У цьому варіанті наскрізне шифрування керується серверною системою судової відеоплатформи. Учасники отримують унікальний ідентифікатор та пароль для автентифікації, що гарантує безпечний доступ і захищає від несанкціонованого підключення.

Джерело:

- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/hong-kong>

М.4. Конфіденційне спілкування з адвокатом (Нідерланди)

143. У Нідерландах поліція, прокуратура, пенітенціарна система та суди використовують спеціалізовані системи для внутрішнього та зовнішнього зв'язку; щоденно проводяться міжнародні й транскордонні відеоконференції. У країні запроваджено розширений сценарій використання, що дає змогу забезпечити конфіденційність спілкування між адвокатом і клієнтом. Ця система базується на стандартній платформі відеоконференцій і є сумісною, тому всі сторони можуть легко брати участь у процесі. Наступного року планується впровадження нової системи електронних судових відеоконференцій. Вона відтворюватиме віртуальну залу суду й надаватиме суддям широкі можливості: керувати слуханням, приймати сторони у віртуальних вестибюлях, залучати віддалених перекладачів і попередньо перевіряти підключення всіх учасників.

Джерело:

- Багатоаспектна ініціатива щодо покращення транскордонних відеоконференцій «Рукописання», Робочий потік 1a, D1a. Судові сценарії використання з високими перевагами транскордонних відеоконференцій, с. 17-18.

N. Навчання (Керівний принцип 55)

144. У судових системах кількох країн запроваджено навчальні програми для підвищення ефективності дистанційного судочинства, спрямовані на ознайомлення судових працівників з основними компонентами відповідних систем та передовим досвідом. Нові платформи електронного навчання пропонують інтерактивні інструменти, зокрема відео та подкасти, які дають можливість працівникам судової системи отримувати доступ до навчальних матеріалів у зручний для них час. Онлайн-курси для суддів та працівників суду передбачають вебіари й дистанційні навчальні модулі, що імітують спільний характер очних занять. Окрім того, результати опитувань серед суддів підкреслюють потребу в ретельній підготовці для подолання таких викликів, як відсутність безпосереднього контакту й технічні труднощі, що є

запорукою якісного управління дистанційними слуханнями.

N.1. Навчання щодо використання систем відеоконференцв'язку (Боснія і Герцеговина)

145. У Боснії і Герцеговині центри навчання суддів та прокурорів організовують навчальні сесії з використання інформаційних технологій у судовій системі. Ці заняття знайомлять судових працівників із функціонуванням систем відеоконференцв'язку та демонструють їхні переваги. Програма охоплює ключові елементи, необхідні для ефективного використання таких систем, а також приклади передової практики їх застосування в судах Боснії і Герцеговини. Участь у навчанні зазвичай беруть співробітники, які спеціалізуються на інформаційних технологіях.

Джерело:

- інформацію надав Есад Ібрагімович, системний адміністратор II, Вища судова та прокурорська рада Боснії і Герцеговини.

N.2. Ініціатива Європейської мережі підготовки суддів (EJTN)

146. EJTN активно впроваджує програми навчання судових працівників у сфері дистанційного правосуддя. Зокрема, EJTN організовує семінари, присвячені потенціалу дистанційних судових слухань.

Джерела:

- <https://ejtn.eu>
- <https://ejtn.eu/wp-content/uploads/2024/07/EJTN-Publication-The-Rule-of-Law-and-the-Good-Administration-of-Justice-in-the-Digital-Era.pdf>

N.3. Онлайн-тренінги Національного судового коледжу (NJC) (США)

147. Національний судовий коледж (NJC) пропонує широкий спектр онлайн-курсів для суддів і працівників судової системи. Програма містить вебінари з питань організації онлайн-судів і слухань, зокрема управління присяжними у віртуальному середовищі. NJC також пропонує дистанційні курси, які відтворюють атмосферу очного навчання, сприяючи взаємодії суддів із колегами з усієї країни. Навчання охоплює питання, пов'язані з упровадженням дистанційного судочинства, зокрема потребу в гнучкому міжсудовому спілкуванні (особливо у справах, що стосуються дітей), а також важливість участі розробників ІТ-інструментів для забезпечення відповідності технічних рішень професійним потребам системи правосуддя.

Джерело:

- <https://www.judges.org/judicial-education/>

N.4. Опитування серед суддів (Словенія)

148. Аналітично-дослідницький відділ Верховного суду Словенії проводить опитування серед національних судів з метою оцінки переваг і недоліків використання відеоконференцій у судовій практиці, що сприяє вдосконаленню ведення дистанційного провадження. Зокрема, багато судів Словенії зазначають, що відеоконференції у кримінальних справах дають змогу проводити слухання, які інакше було б неможливо організувати через нестачу працівників пенітенціарної системи. Водночас опитування виявляють і низку проблем. Судді висловлюють занепокоєння через відсутність безпосереднього контакту та труднощі у формуванні враження про учасників під час дистанційної комунікації. Ідентифікація свідків спричинює додаткові труднощі, а технічні проблеми, зокрема несумісність ІТ-обладнання, залишаються поширеними. Комплексна підготовка може допомогти подолати ці виклики, забезпечивши суддям необхідні навички для ефективного проведення дистанційних слухань і вирішення технічних питань.

Джерело:

- Збірник відповідей на висновок КРЄС № 26 «Рух уперед: використання допоміжних технологій у судовій системі», Консультативна рада європейських суддів, CCJE(2023)1 – Словенія, с. 232-233.

О. Слухання у змішаному форматі (Основоположні принципи)

149. Суди багатьох держав-членів тепер мають можливість призначати гібридні слухання, коли деякі учасники перебувають у залі суду, а інші – приєднуються дистанційно. Важливо забезпечити, щоб переваги й недоліки як особистої, так і дистанційної участі були чітко пояснені та зрозумілі всім сторонам, із дотриманням принципу рівності сторін шляхом прийняття рішень за їхньої інформованої згоди.

О.1. Правила Голови Високого суду щодо гібридних слухань (Ірландія)

150. Повідомлення Голови Високого суду встановлює правила управління судовими процесами в Дубліні. У ньому запроваджуються гібридні слухання, на яких суддя та секретар присутні фізично в суді, а адвокати та сторони у справі можуть бути присутні як особисто, так і дистанційно. Підкреслюється, що будь-який адвокат або сторона, яка вирішила брати участь дистанційно, повинна мати такі ж можливості та права звертатися до суду, як і при фізичній присутності. Адвокати чи сторони у справі не зобов'язані з'являтися особисто – вони мають право, за бажанням, брати участь дистанційно. Для ефективного та безперебійного проведення гібридних слухань важливо, щоб усі учасники пам'ятали: їх має бачити не лише суддя, а й інші сторони у справі, а їхні доводи мають бути почуті не лише суддею, а й усіма іншими учасниками.

Джерела:

- <https://www.courts.ie/news/high-court-presidents-notice-michaelmas-management-dublin-court-proceedings>
- <https://www.courts.ie/content/requirement-regarding-attendance-remote-hearings>
- <https://www.lawsociety.ie/Solicitors/business-career-reДжерела/courts-service-information/remote-hearings>

О.2. Платформа відеослухань для дистанційних та гібридних слухань (Англія та Уельс)

151. Платформа відеослухань розроблена для того, щоб працівники Служби судів і трибуналів могли планувати як повністю дистанційні, так і гібридні слухання з урахуванням участі одного або кількох учасників та проведення багатоденних засідань. Сервіс адаптований до потреб різних ролей – суддів, членів колегії, адвокатів, свідків, перекладачів, учасників процесу – та передбачає доступ для справ щодо тримання під вартою, громадських спостерігачів і представників ЗМІ. Кожна група користувачів має індивідуалізований інтерфейс відповідно до своїх потреб. Платформа передбачає віртуальні кімнати для консультацій, доступні з кімнати очікування до або після слухання. Перед входом до засідання учасникам пояснюють правила суду, після чого вони підтверджують своє розуміння цифровим підписом. У кожного слухання є віртуальна кімната очікування, яка містить актуальну інформацію: час, статус засідання та перелік учасників.

Джерела:

- <https://www.lawsociety.org.uk/campaigns/court-reform/features/preparing-for-the-new-video-hearings-service>
- презентація Клер Джукс, старшої менеджерки з обслуговування та заступниці керівника Служби судів і трибуналів Його Величності, для семінару ECN № 8 «Належна практика проведення дистанційних судових слухань»;
- <https://www.coe.int/en/web/cepej/european-cyberjustice-network-ecn->

О.3. Рекомендації щодо гібридних слухань (Канада)

152. Вищий суд Онтаріо обладнав зали суду великими екранами для відображення віддалених учасників. Особи, які присутні фізично, повинні зважати на розташування камери та мікрофона. Участь віддалених учасників транслюється на екрани, які видно всім, хто перебуває в залі. Технічними аспектами, зокрема допуском учасників, опікуються працівники суду. Судді мають змогу однаково ефективно взаємодіяти з усіма учасниками – і тими, хто присутній фізично, і тими, хто долучився онлайн. Системи обміну документами забезпечують доступ до матеріалів як дистанційно, так і на місці. Такий підхід гарантує повноцінну участь усіх сторін у процесі.

Джерело:

- <https://www.ontariocourts.ca/scj/files/best-practices-remote-hearings.pdf>

О.4. Законодавчий перехід від дистанційних до гібридних слухань (Польща)

153. Відповідно до положень від 14 березня щодо дистанційних (гібридних) слухань, якщо характер запланованих дій це дозволяє та права сторін не порушуються, дистанційне слухання може бути призначене головуючим суддею: 1) з власної ініціативи – у такому разі учасник має повідомити суд про намір брати участь дистанційно щонайменше за три робочі дні до засідання; 2) на підставі клопотання учасника, поданого впродовж семи днів після отримання повідомлення або виклику. У разі задоволення клопотання інші учасники, які також бажають долучитися дистанційно, повинні повідомити про це суд у вказаний спосіб. Якщо відповідне клопотання або повідомлення не подано, учасник зобов'язаний з'явитися особисто. Головуючий суддя також може дозволити участь особі, яка перебуває в іншому суді. Такий гібридний підхід поширюється і на свідків: якщо одна зі сторін заперечує проти дистанційного допиту, суд заслуховує свідка в залі. Міністерство юстиції опублікувало технічні стандарти до програмного й апаратного забезпечення, необхідного для участі в дистанційних і гібридних засіданнях, що дає змогу уніфікувати вимоги до програмного забезпечення, яке використовують суди.

Джерела:

- <https://assets.hcch.net/docs/360c61cb-331c-4537-b830-4e0697febcbf.pdf>
- <https://www.dentons.com/en/insights/alerts/2024/february/14/changes-in-civil-procedure>
- <https://dms-legal.com/en/new-provisions-concerning-remote-hearings-and-e-service-of-correspondence>

О.5. Ініціатива щодо покращення гібридних слухань (США)

154. У межах цієї ініціативи Національний центр державних судів (NCSC) об'єднав технологічних партнерів із відібраними судами з усієї країни для створення й удосконалення систем, запроваджених під час пандемії. Основні новації охоплюють розроблення рекомендацій щодо вибору та оцінювання технологічних платформ, визначення «мінімально життєздатного продукту» для гібридних слухань (із фокусом на відповідне програмне / апаратне забезпечення, навчений персонал і чіткі операційні процедури), створення супутникових точок доступу в малих громадах, щоб користувачі могли брати участь у процесах ближче до місця проживання, а також мобільних точок доступу для розгляду чутливих справ, як-от заборон у справах про домашнє насильство.

Джерело:

- <https://www.ncsc.org/consulting-and-research/areas-of-expertise/access-to-justice/remote-and-virtual-hearings/hybrid-hearings>

О.6. Гібридні судові слухання, що забезпечують більшу гнучкість (Південна Африка)

155. Система судових розглядів у Південній Африці нині значною мірою покладається на технології: такі платформи, як *Court Online*, стали щоденним інструментом для адвокатів та учасників судових процесів. Відповідно, більшість судових слухань проводяться у віртуальному форматі. «Директива щодо практики», видана Офісом Голови Верховного суду у 2022 році, дозволяє проводити слухання онлайн через відеоконференцію або відеозв'язок. Судді зберігають за собою право вирішувати, розглядатиметься справа віртуально чи очно. Документ повністю враховує можливість гібридного формату, що дозволяє суддям поєднувати онлайн- та офлайн-участь за власною оцінкою доцільності.

Джерела:

- <https://www.judiciary.org.za/index.php/court-online/about-court-online>
- <https://www.supremecourtofappeal.org.za/index.php/2-uncategorised/46-practice-directions?showall=1>
- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/south-africa>

Р. Альтернативне вирішення спорів (ABC)

156. З метою ефективного, своєчасного та належного вирішення спорів і зниження конфліктності держави можуть впроваджувати пірамідальну модель врегулювання спорів, у якій судовий розгляд є фінальним етапом. Мирне врегулювання спорів за допомогою механізмів альтернативного вирішення спорів (ABC) часто забезпечує більш задовільні результати і може здійснюватися дистанційно.

Р.1. Онлайн-врегулювання спорів – Інститут ABC Канади (Канада)

157. Інститут ABC Канади (*ADRIC*) встановлює детальні стандарти та пропонує систему навчання і сертифікації, щоб допомогти фахівцям, бізнесу та установам здійснювати процеси ABC послідовно й професійно. *ADRIC* приділяє значну увагу онлайн-врегулюванню спорів як постійному та доступному способу розв'язання конфліктів.

Джерело:

- <https://adric.ca/>

Р.2. Відділ вирішення спорів за кількома методами Вищого суду округу Колумбія (США)

158. Відділ вирішення спорів за кількома методами (*MDDRD*) Вищого суду округу Колумбія пропонує різноманітні форми альтернативного вирішення спорів (ABC), що застосовуються за рішенням суду. *MDDRD* залучає спеціалістів з вирішення спорів (*DRS*), які консультують громадян та бізнес щодо оптимального підходу до розв'язання конкретного спору – як судового, так і альтернативного (здебільшого медіації). *DRS* беруть участь у вирішенні конфліктів, які вже перебувають на розгляді суду, але також доступні для осіб, що ще не зверталися до суду.

Джерело:

- <https://www.dccourts.gov/superior-court/multi-door-dispute-resolution-division>

Р.3. Платформи для альтернативного онлайн-врегулювання спорів (Чилі)

159. Значним здобутком у Чилі стало впровадження електронних платформ альтернативного онлайн-врегулювання спорів (*eABC*), зокрема Центру арбітражу і медіації Торгової палати. Такі цифрові системи створені для ефективного розв'язання широкого кола конфліктів у віртуальному середовищі. Центр застосовує *eABC*-механізми для врегулювання спорів як між підприємствами, так і між компаніями та їхніми споживачами або користувачами.

Джерела:

- <https://www.camsantiago.cl/en/sobre-nosotros/>
- <https://www.camsantiago.cl/en/e-cam/odr/>
- https://www.apec.org/docs/default-source/publications/2023/3/apec-workshop-on-enhancing-implementation-of-online-dispute-resolution/223_ec_apec-workshop-on-enhancing-implementation-of-online-dispute-resolution.pdf?sfvrsn=60e5678b_2
- <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-digital-litigation/chile>

V. Контрольний список для дистанційних слухань

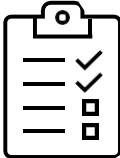
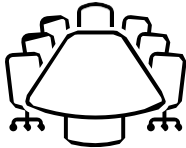
Проведення ефективних та безпечних дистанційних слухань у судовій практиці потребує ретельного планування та підготовки.

Цей візуалізований контрольний список нагадує про ключові заходи, яких слід вжити у шести сферах: I) підготовчі заходи, II) інструкції для учасників, III) технічні стандарти, IV) проведення реалістичних слухань, V) забезпечення безпеки та надійності, VI) надання технічної підтримки.

А. Підготовчі заходи

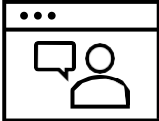
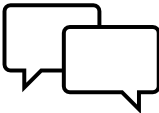
Запровадьте комплексні підготовчі заходи, зокрема: планування тестових сесій, завчасне приєднання до відеоконференції та інформування учасників про потенційні технічні труднощі.

1	Проведіть тестування відеоконференції 	Заплануйте тестовий сеанс відеоконференції. Надайте інструкції щодо платформи. Дозвольте учасникам ознайомитися з платформою.	☐
2	Долучіться заздалегідь 	Попросіть суд приєднатися заздалегідь. Попросіть учасників приєднатися заздалегідь. Вирішіть усі технічні проблеми до початку слухання.	☐
3	Поінформуйте учасників 	Повідомте учасників про можливі технічні труднощі. Нагадайте їм, щоб вони вимикали мікрофони, коли не говорять. Практично домовтеся щодо відповідних місць.	☐
		Переконайтеся в наявності належного обладнання.	

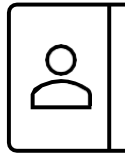
В. Інструкції для учасників

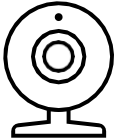
Надавайте чіткі вказівки, зокрема: чітко визначайте конкретні завдання для кожного учасника; спілкуйтеся ефективно, переконуючись, що всі інструкції були правильно зрозумілі; оперативно реагуйте на проблеми, усуваючи будь-які занепокоєння в міру їх виникнення.

1	Надавайте чіткі вказівки 	Надайте учасникам чіткі правила, інструкції та навчальні матеріали щодо користування платформами відеоконференцій та участі в дистанційних слуханнях – як у текстовому, так і у відеоформаті. Забезпечте вільний доступ до цих матеріалів на офіційному вебсайті суду, розмістивши там як письмові інструкції, так і навчальні відео.	☐
2	Спілкуйтеся ефективно 	Завчасно поінформуйте учасників про технічні вимоги, дату, час, формат й умови проведення дистанційного слухання. Повідомлення має містити чітку та повну інформацію, зокрема: технічні вимоги, правила поведінки і вимоги до ділового стилю, застереження, можливі обмеження участі, посилання для підключення до відеоконференції та контактну інформацію.	☐
3	Реагуйте на проблеми 	Плануючи дистанційне слухання, враховуйте часові пояси учасників, які підключаються з різних регіонів. Надайте чіткі вказівки щодо доступу громадськості та ЗМІ до слухання – у режимі реального часу або за можливості у форматі відкладеного перегляду.	☐

С. Технічні стандарти

Дотримуйтеся галузевих технічних стандартів для відеоконференцій, щоб забезпечити сумісність між різними пристроями та програмним забезпеченням; мінімальні затримки передачі аудіо- та відеосигналу; високу якість звуку та зображення для всіх учасників слухання.

1	Взаємодія та підключення 	Використовуйте обладнання для відеоконференцій, що відповідає щонайменше мінімальним галузевим стандартам. Забезпечуйте стабільне та безперебійне з'єднання, яке дає змогу сторонам повноцінно стежити за судовим процесом і ефективно брати в ньому участь.	☐
2	Технологічно нейтральний підхід 	Впроваджуйте технологічно нейтральні правила для проведення відеоконференцій. Переконайтеся, що всі учасники мають можливість чітко бачити та чути доповідача, а також що реакції інших учасників доступні для спостереження без перешкод або затримок.	☐
3	Мінімальні стандарти 	Забезпечуйте відповідність мінімальним галузевим стандартам для технології відеоконференцій. Гарантуйте сумісність систем, мінімізацію затримок передачі та якісне аудіо- і відеоз'єднання, що забезпечує реалістичне сприйняття слухання для всіх учасників.	☐

D. Проведення реалістичних слухань

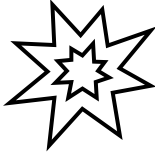
Забезпечте стабільне з'єднання, перевірте технічні можливості та належним чином підготуйте залу суду, щоб гарантувати безперебійний хід слухання та запобігти можливим технічним збоям.

1	Забезпечте надійне з'єднання 	Попросіть віддалених учасників забезпечити надійне відеоз'єднання належної якості, із чіткою видимістю та достатнім освітленням, щоб гарантувати безперебійне та ефективне спілкування під час слухання. У разі нестабільного з'єднання слід розглянути можливість призупинення або перенесення слухання до моменту відновлення надійного та стабільного зв'язку.	☐
2	Забезпечте технічні можливості 	Переконайтеся, що всі учасники мають достатню пропускну здатність інтернет-з'єднання, а також належне аудіо- та відеообладнання для повноцінної участі в дистанційному слуханні без затримок і перебоїв.	☐
3	Обладняйте залу суду 	Оснастіть залу суду високошвидкісним інтернет-з'єднанням і якісним технічним обладнанням, щоб усіх учасників було чітко чути і видно без технічних збоїв чи перешкод.	☐

Е. Забезпечення безпеки та надійності

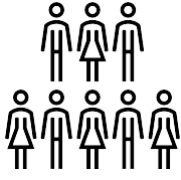
Мінімізуйте ризики безпеки, підготуйте плани дій у надзвичайних ситуаціях та забезпечте дотримання законодавства про захист даних, щоб гарантувати цілісність, конфіденційність і надійність дистанційного судового слухання.

1	Мінімізуйте ризики 	Плануйте регулярні оновлення програмного та апаратного забезпечення. Встановлюйте оновлення та виправлення без затримок після їх випуску. Постійно відстежуйте спроби несанкціонованого доступу.	☐
2	Майте плани дій на випадок надзвичайних ситуацій 	Заздалегідь виявляйте потенційні технічні проблеми. Забезпечуйте резервні канали підключення та використовуйте джерела безперебійного живлення (ДБЖ). Розробіть план реагування на витоки даних і протокол дій у разі тривалих технічних збоїв.	☐
3	Забезпечте захист даних 	Перевірте відповідність хмарних сервісів чинним нормативним вимогам. Забезпечуйте шифрування всіх конфіденційних даних як під час передачі, так і під час зберігання. Обмежуйте доступ до цифрових даних, що зберігаються або передаються спільно.	☐

Г. Надання технічної підтримки

Забезпечуйте постійну технічну підтримку, своєчасно усувайте проблеми з підключенням та переконайтеся, що всі учасники мають необхідні технічні засоби для безперебійної участі у дистанційному слуханні.

1	Для суддів і працівників апарату 	Надайте суддям безперервний доступ до ІТ-підтримки для забезпечення ефективного та безперебійного проведення дистанційних слухань. Забезпечте, щоб співробітники суду мали оперативний доступ до ІТ-фахівців під час дистанційних слухань для своєчасного вирішення будь-яких технічних проблем.	☐
2	Для сторін 	Надавайте сторонам, які беруть участь у дистанційному слуханні, своєчасну технічну підтримку для запобігання затримкам та усунення технічних труднощів.	☐
3	Для учасників 	Надавайте технічну допомогу всім іншим учасникам дистанційного слухання, зокрема свідкам і представникам ЗМІ, щоб забезпечити цілісність судового провадження.	☐